

tribuna tribuna tribuna

T RIBUNIN UVODNIK

PROTI BIROKRACIJI V ZSMS!

Gojko Bervar je v Mladini objavil svoj prispevek o mladinskem profesionalizmu. Bogastvo njegovega prispevka se nahaja v protislovjih, v katera se zapleta. V teh zapletih se razgalja Bervarjeva teoretična in s tem tudi praktična naslonitev na proučevalno tradicijo, ki vsako dejansko protislovje poskuša razrešiti v enostavnih teoretičnih zmešnjavah. Te se pojavljajo predvsem skozi značilne opcije dobrih in slabih strani določenega problema, pri Bervarju konkretno, dobrih in slabih strani mladinskega profesionalizma. Po tej anarhistični, drobno-blagovni metodologiji je za Bervarja dobra stran mladinskega profesionalizma v tem, da ta profesionalizem eksistira, slaba stran pa ta, da ponekod eksistira nestrokovno in neuspešno. V ta navidezni boj med obema stranema mladinskega profesionalizma Bervar umešča še probleme visokih dohodkov mladinskih profesionalcev (kar za Bervarja ni slaba plat), pa probleme rotacije in izposojanja mladinskih funkcionarjev, kot tudi probleme, ki jih odpirajo demokratične in revolucionarne spremembe, katerih temelj je zahteva po kolektivnem vodstvu in odstranitvi vseh velikih in malih liderjev in liderčkov tudi v naši mladinski organizaciji. Kljub resnim problemom, katerih teoretična razjasnitev je bila glavna naloga Bervarja, se je zaradi zgoraj omenjene metodologije vse skupaj zaprlo v nekakšen kvazidialektični miselni krog. Naša naloga je, da ta miselni krog poskušamo odpreti kot teoretično in idejno nezadostnega, če ne celo reakcionarnega.

Začnimo pri najpomembnejšem delu Bervarjevega teksta, torej pri tistem delu, ki ga tekst ne vsebuje, temveč ga na določen način, preko svoje metodologije samo predpostavlja, kar je tudi ena od značilnosti proučevalne miselnosti. V mislih imamo poskus teoretičnega določanja mladinskega profesionalizma. Tega Bervar v svojem tekstu nima.

Vsako trdno prepričanje in zahteva o nujnosti mladinskega ali kakršnegakoli profesionalizma (političnega) je a priori buržoazna, če ga ne določa v njegovi historični minljivosti. Bervarjeva teoretična neopredelitev mladinskega profesionalizma sili prav v to smer, torej v smer njegove nehistoričnosti in brezčasnosti. Za Bervarja profesionalizem mora biti (da mora biti po njegovem predvsem takšen, da z učinkovitostjo dokazuje svojo uspešnost, kakšna dialektika, o tem bo govora pozneje). Mi imamo stališče, da mora biti politični, mladinski profesionalizem v obdobju socializma takšnega značaja, da nosi v sebi predpostavke o lastnem ukinjanju, tako kot mora v sebi nositi te predpostavke tudi celotno revolucionarno organiziranje delavskega razreda, to je diktatura proletariata. Tem predpostavkam v naši družbi rečemo boj za delavsko samoupravljanje. Napredek tega boja je v obratnem sorazmerju z rastjo političnega profesionalizma. V nasprotnem primeru, če nimamo pred očmi boja za delavsko samoupravljanje, ki pomeni tudi boj proti profesionalizmu (kaj pa je drugega delegatski sistem, če ne ravno boj proti profesionalizmu politike), se kaj lahko znajdemo v mračnih zgodbah birokratske sivine in kontrarevolucije, katere najbolj slaven in drastičen primer je obdobje stalinizma v SZ in še kje. Če Bervar mladinskega profesionalizma ne opredeli na zgoraj omenjeni način, pa se toliko bolj posveti česanju o strokovnosti in uspešnosti mladinskega profesionalizma. Znotraj tega se pokaže vsa ideološka Bervarjeva pristopa, saj mladinski profesionalizem, oziroma mladinske aktiviste, primerja s strokovnjaki v podjetjih. Bolj vulgarno-ekonomskih, s področja delovanja slepih zakonov trga in blagovne produkcije prinesenih, primerjav, skoraj da ni mogoče najti. Namesto tega, da uporablja tako ideološko izkrivljene kategorije, kot sta strokovnost in uspešnost, bi moral le-te zamenjati s kategorijami marksista in pa borca za uveljavljanje delavskega samoupravljanja in preko teh opredeliti mladinskega funkcionarja. Seveda, ker tega ni, se mu mladinski funkcionar prelevi v uslužbenca ali rečimo kar v birokrata, ne da bi do tega bil sploh kakorkoli kritičen. Da je temu tako, nas Bervar ponovno prepriča, ko mu problem visokih dohodkov pade v okvir zdravorazumskega rezoniranja o zeleni slovenski zavisti, če imajo mladinski profesionalci ali funkcionarji previsoke dohodka. Kot da je problem visokih dohodkov mladinskih funkcionarjev samo v tem, da se izenačuje z ostalimi funkcionarji, seveda na podlagi strokovnosti in uspešnosti, in ne to, da se s to višino dohodka vzpostavljajo in cementirajo nepremostljive pregrade med tistimi, ki naj bi jih ta funkcionar predstavljal in njim samim, oziroma med njihovimi interesi in njegovim privatnim interesom in da se na koncu te pregrade spremenijo v nič drugega kot v razredne pregrade. S tem se namreč vzpostavljajo tiste pregrade, ki nasprotujejo prodoru delavskega samoupravljanja, torej naši osnovni družbeni usmeritvi, eden izmed ciljev katere je tudi ukinjanje profesionalizirane odtujene politike.

S tem pa smo že pri koncu naše zgodbe, kajti z apologeti cementiranja obstoječih odnosov v naši mladinski organizaciji tipa Gojko Bervar to popolnoma zadošča. Sicer pa si še enkrat oglejte uvodnik v Tribuni št. 9, ki je bil posvečen mladinskemu profesionalizmu.

P. S. Bervarju svetujemo, da naj malo manj piše in malo več študira marksizem. Bo veliko bolje za njegovo novinarsko „strokovnost in uspešnost“, za katero je tudi plačan.

uredništvo

Naj živi delavsko samoupravljanje!

T RIBUNINE NOVICE

ZBORI SKUPŠČINE SR SLOVENIJE O OSNUTKU ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

27. februarja 1979 so osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju obravnavali tudi vsi zbori skupščine SR Slovenije. Stališča in predlogi zborov, ki so jih zbori sprejeli na podlagi predloga družbenopolitičnega zbora, objavljamo v nadaljevanju te informacije. Morda bi ne bilo napačno, če bi se, ko smo že pri delu družbenopolitičnega zbora skupščine SRS, ustavili pri seji, na kateri so obravnavali predlagani osnutek. Razprava je bila na tem zboru najživahnejša. Po uvodnih besedah Marjana Jelena iz RK SZDL, ki je med drugim a priori razsodil o razpravi na Tribuni okrogli mizi o usmerjenem izobraževanju in delavskem samoupravljanju, češ, da je bila nemarksiistična, je govoril še tov. Godec iz RS ZSS, ki je predlagal ponovno opredelitev enostavnega dela v tretjem členu predlaganega osnutka, preučitev vloge delavskih univerz in kar je najpomembnejše — predlagal je podaljšanje javne razprave. Kot argument za podaljšanje je navedel dejstvo, da prav sedaj v TOZD-ih potekajo razprave o zaključnih računih. Tov. Albreht je v svoji razpravi predlagal bolj konceptualno zasnovanost temeljnih določb zakona, ker zaradi te pomanjkljivosti prihaja do sistemskih zagat in neustreznih izpeljav. Tako se zakonu pripisujejo drugačne ambicije, kot pa jih želimo, je bila njegova pripomba. Poleg tega je opozoril na to, da institut omejevanja vpisa nima ustavne podlage in na to, da pojem izobraževanja za delo, ob delu, iz dela nekateri obravnavajo kot vračanje na celovito strokovno izobrazbo, čemur bi se moral predlagatelj izogniti tako, da bi opredelil kompleksnost pojmovanja dela v temeljnih določbah. Po razpravi tov. Albrehta se je k besedi priglasi tov. Kučan, ki je opozoril, da je zakon pomanjkljiv v načelih, saj ne gre le za organizacijske, ampak predvsem za vsebinske spremembe. Prav neopredeljenost temeljnih smotrov in načel (usklajevanje s 51. členom ustave), je dejal tov. Kučan, vpliva na to, da ob branju zakona pomislimo na birokratizacijo. Nadalje je poudaril pomen splošne izobrazbe, razrednost predlaganega osnutka, ki se po njegovem kaže predvsem v definiciji permanentnosti in demokratičnosti izobraževanja. Na koncu pa je opozoril še na to, da bi bilo potrebno definirati, da v usmerjenem izobraževanju ne gre za funkcionalno izobrazbo, kjer je človek le privesek stroju, torej, potrebno se je izogniti pragmatističnemu pristopu. Na koncu je nekaj razpravljalcev govorilo še o kmečkem prebivalstvu, ki nima možnosti za kvaliteten šolanje, o svobodni menjavi dela, o družbenoekonomskem položaju študentov, predšolski vzgoji in celodnevni šoli.

FOTO: S. STANKA

Zbor združenega dela, Zbor občin in Družbenopolitični zbor so na svojih sejah dne 27. februarja 1979 obravnavali osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju ter na predlog Družbenopolitičnega zbora sprejeli naslednja

stališča in predloge:

1. Družbenopolitični zbor ocenjuje, da predstavlja predloženi osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju pomemben napredek v preobrazbi izobraževalnega sistema, zlasti z vidika uresničevanja načel izobraževanja za delo, kar je cilj usmerjenega izobraževanja. Zato bo moral zakon enakopravno urediti možnosti vključevanja v vzgojnoizobraževalni proces po končanem obveznem izobraževanju pred vstopom na delo kot tudi iz dela ali ob delu. V tako zastavljenem procesu se odpirajo vse možnosti za celovito oblikovanje človekove osebnosti, v skladu s položajem delavca v družbenem delu, družbeni reprodukciji in družbi, z interesi, nagnjenji in odgovornostjo posameznika kakor tudi s potrebami združenega dela in družbene skupnosti, napredkom tehnologije itd. To pa postavlja pred vse odgovorne subjekte številne zahteve in nov odnos do vsebine in funkcije izobraževanja kot bistvene sestavine razvijanja osvobodene ustvarjalne osebnosti, produktivnosti dela in nadaljnjega ustvarjanja in razvijanja socialističnega samoupravljanja.

2. V temeljnih določbah zakona je potrebno konkretnije opredeliti vsa načela in osnovna izhodišča izobraževalne politike ter dolgoročne cilje, ki jih želimo doseči z reformo izobraževanja.

3. V osnutku zakona ni opredeljeno mesto dogovarjanja o nacionalni izobraževalni politiki. Zbor meni, da mora skrb za oblikovanje in usklajevanje kompleksne vzgojnoizobraževalne politike prevzeti Republiška izobraževalna skupnost.

Pri tem je pomembno kako bodo nastajali izobraževalni programi, ki jih morajo sooblikovati tako organizacije združenega dela kot izobraževalne in znanstvene organizacije, da bodo odražali sedanje in dolgoročne družbene potrebe ter razvoj znanja.

4. Sedanji sistem povezovanja izobraževalnih organizacij z drugimi organizacijami združenega dela je pomanjkljiv in ne zagotavlja integracije interesov enih in drugih. Takšno stanje pogojuje pomanjkljivo izdelani razvojni načrti, ki le formalno vključujejo tudi načrtovanje potreb po kadrih. Temeljito je potrebno proučiti temelje planov temeljnih organizacij združenega dela in sporazume oz. dogovore o temeljnih skupnih planov organizacij združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti. Zato bodo morali delavci ustrezneje organizirati svoje kadrovske in izobraževalne službe. Prav tako bo treba znova opredeliti tudi pomen in vlogo izobraževalnih centrov v organizacijah združenega dela, zlasti glede funkcionalnega izobraževanja iz dela ali ob delu, tako da bi se lahko vsak delavec pod enakimi pogoji v skladu s svojimi interesi in možnostmi ter potrebami organizacije združenega dela, vključil v proces izobraževanja. Za uveljavitev novega odnosa do študija iz dela ali ob delu bo treba predvsem odpraviti ustaljeno prakso pridobivanja tako imenovanih internih kvalifikacij, funkcionalno izobraževanje pa uveljaviti kot sestavni del razvojnih programov in kadrovskega načrtovanja v organizacijah združenega dela. Težiti bo treba k večji racionalizaciji dela izobraževalnih organizacij, kar bo mogoče doseči prek vzgojnoizobraževalnih programov kot podlage za opravljanje storitev in za oblikovanje cene.

5. V IV. poglavju osnutka zakona je opredeljena samoupravna organiziranost izobraževalne dejavnosti. V zvezi s tem poglavjem Družbenopolitični zbor meni, da bi bilo treba celotno poglavje uskladiti z zakonom o izobraževalnih skupnostih, z zakonom o združenem delu, z zakonom o delovnih razmerjih in zakonom o osnovah svobodne menjave dela.

6. V zvezi z vpisom in omejitvijo vpisa na posamezne vzgojnoizobraževalne organizacije se znova odpira vprašanje ustavnosti oziroma omejevanja pravice do izobraževanja. Družbenopolitični zbor meni, da bo treba v zakonu natančno opredeliti kriterije za vpis in obveznosti izobraževalnih organizacij in samoupravnih interesnih skupnosti, da te kriterije podrobno definirajo v samoupravnih sporazumih in statutih. Ni sprejemljiva predlagana rešitev, ki se sklicuje na „potrebo po ustreznih delavcih“. Omejevanje vpisa je sprejemljiv razlog vendar le kot posledica še ne ustvarjene materialne podlage združenega dela.

Usmerjanje vpisa kot politika ne pomeni omejevanja svobode pri izbiri poklica, ampak vzpodbuja izobraževanje v smerih, ki jih terja dolgoročni razvoj.

7. V poglavju Programska struktura usmerjenega izobraževanja in organizacija vzgojnoizobraževalnega dela ostaja nerazčiščeno vprašanje možnosti, da lahko vsaka temeljna organizacija združenega dela prevzema tudi izobraževalne naloge za opravljanje določenih del in nalog.

8. Glede na zavezujoče opredelitve pristojnosti strokovnega sveta se postavlja vprašanje učinkovitosti dela tega organa oziroma ali ne bo zaradi zapletenosti oziroma dolgotrajnega postopka pri poprejšnjem pridobivanju mnenja strokovnega sveta prihajalo do zastojev v izobraževalnem procesu. Družbenopolitični zbor podpira rešitev v osnutku zakona, po kateri je strokovni svet organ Republiške izobraževalne skupnosti.

9. Študenti ob delu ali iz dela se lahko pojavljajo v vlogi delegata študentov ali drugega delegata širše družbenopolitične skupnosti v samoupravnih organih vzgojnoizobraževalnih organizacij. Družbenopolitični zbor meni, da to ne more biti razlog za delitev udeležencev izobraževanja ali omejevanje pravic študentom ob delu ali iz dela, ki so jih pridobili s statusom delavca v združenem delu. Vendar je potrebno pri usklajevanju kadrovskega predlogov za samoupravne organe izobraževalne organizacije paziti, da se ne voli istega delegata v obe delegacije.

10. Osnutek zakona je potrebno dopolniti z določili o domovih za študente, ki kot dejavnost posebnega družbenega pomena prispevajo k uresničevanju smotrov vzgoje in izobraževanja, ustvarjanje materialnih pogojev za študij in za oblikovanje celovite osebnosti mladega človeka.

Domove za študente naj upravljajo sveti, ki jih enakopravno sestavljajo delegati delavcev v domu, stanovalcev in drugi delegati. Pri svojem delu se dom za študente povezuje z Univerzo, družbenopolitičnimi, družbenimi organizacijami in društvi, krajevnimi skupnostmi in družbenopolitičnimi skupnostmi.

11. Družbenopolitični zbor predlaga, da se sprejme pobuda Republiške konference SZDL Slovenije, da se o osnutku zakona v skladu z njenim akcijskim programom še naprej razpravlja v temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih, v družbenopolitičnih organizacijah, v občinskih skupščinah, v samoupravnih interesnih skupnostih in drugih sredinah.

Ta razprava bo prispevala k oblikovanju najustrežnejših rešitev glede na temeljna načela preobrazbe vzgojnoizobraževalnega sistema, ki so bila sprejeta na kongresu Zveze komunistov Jugoslavije in Zveze komunistov Slovenije.

Številka 61-62/79
Ljubljana, dne 27. 2. 1979

JAVNA RAZPRAVA V TOZD-IH

O osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju bodo razpravljali tudi delavci po TOZD-ih. Rok za javno razpravo je do konca aprila, oziroma do 1. 5. 1979. Pomen in važnost predlaganega osnutka (tu gre za koronit sprememba, na katere je jasno opozorila tudi razprava v prejšnji številki Tribune objavljene okrogle mize) zahtevata od zveze sindikatov Slovenije oz. od sindikalnih organizacij po organizacijah združenega dela dobro pripravljenost, od delavcev pa temeljit študij, ne le predlaganega osnutka, ampak tudi drugih temeljnih normativnih aktov naše družbe (ustava, ZZD) in pa teoretično znanstveno-materialistično osvetlitev teh odnosov, ki jo zaenkrat lahko nudi le marksistična analitična misel. Zato se ni neumestno spraševati o možnosti podaljšanja roka za javno razpravo o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju.

POZIV BRALCEM

Naše uredništvo pripravlja izid posebne številke Tribune, ki bo obravnavala predvsem tako imenovano „stanovanjsko vprašanje“. Koncept je uredništvo že izdelalo in bo ob anketi o stanovanjskih razmerah študentov ljubljanske univerze Edvarda Kardelja in (mor-da) mariborske univerze, ki jo pripravljata in jo bo izvedla socialno-ekonomska komisija pri UK ZSMS Ljubljana, obsegal še več člankov o trenutnih razmerah na področju gradnje študentskih domov, o stanju v študentskem naselju, o samskih domovih, o privatnih stanodajalcih in izžemalcih študentov in delavcev itd. Uredništvo zato po tej poti poziva vse, ki so pripravljeni kakorkoli sodelovati pri izdelavi te številke (s podatki, sugestijami, napotki, članki itd.), da se zglase na uredništvo ali pa to store pismeno.

IZ DELA UK ZSMS LJUBLJANA ODPRT POSTOPEK EVIDENTIRANJA KANDIDATOV

Predsedstvo UK ZSMS je na svoji seji dne 14. 3. 1979 sprejelo predlog kadrovske komisije in odprlo postopek evidentiranja za:

- vse člane predsedstva UK ZSMS,
- predsednika, podpredsednika in sekretarja UK ZSMS,
- glavnega in odgovornega urednika časopisa Tribuna in
- odgovornega urednika Radia Študent. Osnovne organizacije ZSMS po fakultetah naj pošljejo svoje predloge kadrovske komisiji, ki bo potem predlagala kandidate za volitve, ki bodo na programskovolilni konferenci UK ZSMS sredi meseca maja. Poleg kadrovskega zadev bo konferenca v mesecu maju razpravljala še o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju in o javni razpravi, ki je bila v zvezi z osnutkom vodena na univerzi.

SEMINAR ZA ORGANIZATORJE JAVNE RAZPRAVE

Sekretariat UK ZSMS je sprejel sklep, da bo dne 6. in 7. ter 8. 4. (t.j. petek, sobota, nedelja) seminar za predsednike in sekretarje OO ZSMS in predsednike komisij za vzgojo in izobraževanje po osnovnih organizacijah. Le-ti bodo namreč organizatorji razprave o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju po ljubljanskih i faksih. O pomembnosti te javne razprave najbrž ni potrebno posebej pisati!

RAZPRAVA BO TOREJ STEKLA

(Nadaljevanje s 3. strani)

P REOBRAZBA — R EFORMA ŠOLSTVA KOT DEJAVNIK PREOBRAZBE — REFORME DRUŽBE? K AJ KAŽE OSNUTEK ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU?

Dne 15. 3. 1979 so se v klubu delegatov v Ljubljani zbrali predstavniki organizatorjev javne razprave o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju iz dolenske, gorenjske in ljubljanske regije, da bi se domenili o načinu, kako bodo organizirali javno razpravo. Potem, ko je tov. Lipužič iz RK SZDL obrazložil način organiziranja javne razprave in pri tem poudaril naloge posameznih družbenopolitičnih organizacij je spregovoril tov. Kejžar iz republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje. Predstavnikom je dejal, da predlagani model deatizira sfero vzgoje in izobraževanja in jo podreja neposrednemu vplivu združenega dela, kar je po njegovih besedah lahko tudi napak, vendar zgolj v primeru, če ne uspemo delavce organizirati tako, da bodo lahko dejansko vplivali na vzgojo in izobraževanje. Tudi očitke o funkcionaliziranju vzgoje in izobraževanja za delo, samoupravljanje in osebno življenje. Le za to in po tem vrstnem redu, je dejal. Delavec mora postati mojster svojega poklica ne pa, da mu gre le za plezanje po družbeni lestvici navzgor in s tem povezano prehajanje iz neposredne proizvodnje v režijo, je poudaril tov. Kejžar. Omenil je še nekaj „vročih tem“, kakor je sam dejal, ki naj bi jih razprava še posebej dodelala. Najprej je to izobraževanje za, ob in iz dela, pa prekinjanje izobraževanja, vpisni pogoji, omejevanje vpisa, za kar je dejal, da je izobraževanje sicer ena temeljnih človekovih pravic, da pa si družba kot je naša ne more privoščiti česar koli in, da je pravica in dolžnost delavcev, da usmerjajo razvoj družbe in tako tudi obseg izobraževanja. Preprečiti moramo take stvari kot npr. to, da nam mora posamezna dela opravljati delovna sila, ki prihaja iz drugih republik. Sicer pa je tudi to gibanje delovne sile le začasen pojav, je zaključil tov. Kejžar.

Pred pričetkom razprave predstavnikov organizatorjev je spregovoril še tovariš magister Emil Rojc, predsednik republiškega sveta za vzgojo in izobraževanje in izvršni sekretar pri CK ZKS, ki je predstavnikom pojasnil, kako reagirati ob posameznih razpravah (ne v TOZD ampak) v „intelektualističnih krogih“, ki razpravo vračajo na „nulto“ točko. Dejal je, da bi kazalo biti pri tem zelo poglobljen, da take razprave sicer niso škodljive, da pa se je potrebno pogovoriti z ljudmi, ki nočejo razumeti, da je združeno delo le nekaj drugega kot v kapitalizmu, da moramo upoštevati socialistično naravo združenega dela, da ni res, da je pri osnutku zakona sodelovala le peščica birokratov, saj je sodelovalo pol univerze itd. Dejal je še, da so argumenti teh ljudi medli, da pa je potrebno stopiti z njimi v srpen in argumentiran dialog. Kot kraj, kjer se take razprave pojavljajo je omenil Teleks, Tribuno in Ljubljanski dnevnik. Nato, je dejal, so tu še druge škodljive tendence, kakor npr. to, da pred partijskimi kongresi, ki so sprejeli stališča in izhodišča za preobrazbo šolstva, diskusije v partijskih celicah sploh ni bilo, da se že pojavljajo posamezne administrativne rešitve (Poljanska gimnazija) itd. Še bo take telovadbe, je zaključil tov. mag. Rojc.

V krajši razpravi predstavnikov se je poleg nekaj vprašanj o koordiniranosti preobrazbe šolstva v jugoslovanskem prostoru in mreži šol v Sloveniji ter sporazumevanjem občin v zvezi s tem, pojavilo tudi, rekli bi, kategorično stališče predsednice komisije za vzgojo in izobraževanje pri OS ZSS Ljubljana Vič-Rudnik Tanje Jelen. Jelenova je prisotne seznanila s svojimi stališči do okrogle mize o usmerjenem izobraževanju in delavskem samoupravljanju, ki jo je izvedel časopis Tribuna.

Razpravo na okrogli mizi je Jelenova označila kot „demagoško in neobjektivno kritiko, ki ji kot dodatek“, kakor je sama dejala, „sledijo še nemogoče slike“. Pozvala je „odgovorne“, da pozovejo udeležence okrogle mize na odgovornost in dodala, da to ne bo težko storiti, saj v Tribuni piše, kdo je bil prisoten. Višek njene res objektivne in kritične analize sta predstavljali dve nedemagoški vzklikajoči vprašanji: „Sprasujemo se ali so oni proti nam, proti našemu družbenemu sistemu?“ in „Kje smo? A smo v socializmu ali kje?“

Pravzaprav bi lahko njena stališča prezrli, toda podobnost in pogostost stališč, ki jih je med drugim izrekel tudi že tov. Marjan Jelen, član izvršnega odbora RK SZDL, je preveč očitna. Ne da bi nas kot marksiste zanimala podobnost njenih priimkov ali morda njuna sorodstvena vez, moramo ovrči nekane, da se organizatorje in udeležence okrogle mize skuša v javnosti označiti kot „skupino“ s točno določenim predznakom, ki ga dajejo slutiti besede Tov. Jelena ... to niso marksisti“, ... a priorno negativna kritika“, pa tudi besede kot tista o „intelektualističnih krogih“. Vse to le preveč smrdi na poskus nekomu podtakniti disidentstvo, grupštvo, skupinarstvo, ki je tako pogosto povezano z lepljenjem etiket — v tem primeru uredništvu Tribune in udeležencem razprave na okrogli mizi. To pa odločno odklanjamo.

Razprava bo torej stekla.

ib.

Predvidene družbene preobrazbe, ki jih bo sprožil novi zakon, so številne in so izčrpno navedene v „Stališčih in predlogih ...“; že če jih na hitro navedemo, nam nakažejo univerzum namenov reforme: združevanje vzgoje in izobraževanja s proizvodnim in drugim delom, uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov v vzgojnoizobraževalni dejavnosti, koncept permanentnega izobraževanja, spreminjanje vsebine, odnosov in organiziranosti celovito in povezano v vseh vzgojnoizobraževalnih organizacijah. Glede na te namene in smotre je po našem mnenju reformni univerzum opredeljen ne samo kot preobrazba, ampak kot revolucija. Revolucionarni pomen tega početja izpoveduje ponekod tudi sam predlagatelj, čeprav pogosto iz nam neznanega vzroka namesto izraza „revolucija“ uporablja izraz „preobrazba“, namesto izraza „preobrazba“ pa izraz „reforma“ šolstva itn. Potemtakem ne gre samo za revolucijo v šolstvu, temveč — po besedah in namenih Osnutka — tudi za revolucijo v družbi.

Če ima družba, ki je urejena po samoupravnih načelih, tako daljnosežne smotre in namene, bi po našem mnenju in glede na doslednejša dognanja pri načrtovanju družbene reorganizacije, morala načrtovati in kontrolirati vsaj tiste družbene preobrazbe, ki se dogajajo v subsystemih, ki so zvezani s subsystemom šolstva, torej v primarni socializaciji, delu in samoupravljanju. Kaj pa je potrebno kontrolirati in načrtovati? Poskusimo to prikazati z naslednjo razpredelnico:

	Subsystemi		
	Primarna in sekundarna socializacija	Delo	Samoupravljanje
Institucije	predvideno	predv	predvideno
Legitimnost			
Vrednote			
Norme			
Grupe			
Interesi			
Dejavniki			

Kaj od vsega tega je predvideno v Osnutku?

Obnavljanje tega pa dejansko že pomeni razpravljanje o strategiji reformatorjev, ki je izdelana za doseg smotrov, to je omenjenih družbenih preobrazb.

Ad 3) Ali so se reformatorji odločili za strategije, s katerimi bodo dosegli zastavljene smotre družbene preobrazbe?

Naša razpredelnica, ki je močno posplošena, daje naslednjo informacijo: reforma (šolstva) bi morala — kolikor ima izdelane smotre — imeti izdelane strategije za doseg smotrov glede na subsysteme, v katere posega, in vsaj glede na nekaj ravni v vsakem subsystemu. Iz naše razpredelnice je očitno, da bi morali predlagatelji — poleg učinkov v štirih temeljnih subsystemih, ki vanje reforma posega in kar je očitno v priloženih materialih — obdelati in nadzorovati učinke reforme na vsaj sedmih temeljnih ravneh: na ravni institucij in organizacij, namenjenih šolstvu, in v drugih subsystemih na ravneh legitimnosti, vrednot, ki je na njihovem temelju doslej šolstvo delovalo in ki ima na njihovem temelju namen delovati DE LEGE FERENDA, na ravni norme, na ravni skupin in interesov, izraženih v šolstvu, in v drugih subsystemih, nazadnje pa še ravni akterjev reformiranja, in sicer: učencev, vseh socializatorjev in nosilcev znanja in veščin, ki so skozi šolstvo in druge sisteme posredovani, in subjektivnih sil, nosilcev in izvajalcev reforme.

Poglejmo si, kaj je v materialih predlagatelj predvideno za načrtovanje in kontrolo v času uvajanja Osnutka.

a) Subsystem: primarna in sekundarna socializacija Navodila za izvedbo reforme obsegajo: spreminjanje institucij, spremembo norme in spremembo akterjev. V njih ni nič ali skoraj nič o skupinah in interesih v okviru predšolske vzgoje, o legitimnosti in vrednotah, ki predšolsko vzgojo obvladujejo in, ki jih je treba spreminiti; sem ter tja je nekaj povedanega o splošnih smotrih reformiranja v tem subsystemu, o smotrih, ki jih izpoveduje sodobna pedagogija skoraj povsod po svetu (zlasti pa: izenačevanje starta z zagotovitvijo predšolske vzgoje otrok); tisto, kar je specifično za jugoslovanski sistem predšolske vzgoje, pa ni obrazloženo.

b) Subsystem: izobrazba Institucije in norma so podane natančno in izčrpno; ker pa je o vrednotah, legitimnosti in normi tega subsystema tudi največ razpravljanja, tukaj zaradi ekonomičnosti o tem ne bomo razpravljali. Omenimo samo, da so temeljne vrednote, ki jih izpoveduje reforma v tem subsystemu — aktualnost, podana večidel skozi politehnična znanja, vsestranski razvoj učencev in zagotovljena mobilnost učencev navzgor — močno vprašljive s teoretskega in praktičnega stališča. Povejmo samo trditve, ki lahko zanjo kadarkoli predložimo temeljne argumente na podlagi proučevanja mobilnosti prek reforme šolstva v svetu in proučevanja mobilnosti pri nas, in sicer, da uveljavljanje šole kot temeljnega mobilnostnega kanala — brez nadziranja drugih kanalov — prej potencira kot pa odpravlja razredne in slojne razlike.

c) Subsystem: delo in samoupravljanje Ne bi smeli pričakovati, da bi predlog reforme šolstva določal in nadzoroval reformiranje relevantnih področij v združenem delu in samoupravljanju. Očitno oba subsystema — šolstvo in združeno delo — pomenita sisteme smotrov reforme; konec koncev mladino šolamo in socializiramo za vloge samoupravljalcev na delovnih mestih in v družbi.

Kljub temu pa bo vsakdo, ki začne premišljevat o povezanosti reformiranja šolstva in subsystema dela in samoupravljanja, pripomnil naslednje: za katere kadrovske načrte in načrte upravljanja in samoupravljanja šolamo naše nove generacije? Če obstajajo, bi morali biti dostopni javnosti vsaj v temeljnih oblikih.

Namesto sklepa: mislimo, da je Osutek dobronameran, toda precej naiven, pomanjkljivo utemeljen in zato prezgoden akt. Družbeni kontekst, v katerega posega, bi bilo treba še precej obdelati, če naj bi Osutek sprejel z zaupanjem in upravičenost takšnega posega v družbo. Dobronamernost Osnutka in predlagatelj po našem mnenju ni vprašljiva: vsakdo v naši družbi bo z vso intelektualno zavestjo podpiral reformo, ki bo hotela: razbiti privilegije meščanskih otrok pri šolanju na višjih stopnjah, ki vodijo v reproduciranje, predvsem v produciranje meščansko misleče elite; v čim večji meri vpeljati delavske otroke v KVALITETNO šolo, v kateri se bodo razvijali v istih privilegiranih razmerah, v kakršnih se danes razvijajo otroci staršev z nedelavskimi in nekmečkimi poklici; rešiti mlado generacijo umetno podaljšane otroštva do 20-tega in 25-tega leta in razviti pri mladini delovne navade in produktivnih in drugih dejavnostih čim bolj zgodaj; toda tisto, kar je najbolj vprašljivo, je raven zavesti o družbenih preobrazbah, ki jih tak ukrep začneja, toda ne samo o preobrazbah „v prihodnje“, temveč tudi o preobrazbah, ki so pripeljale do reforme. Ne o prvih ne o drugih ni za javnost skoraj nič povedanega ali napisanega; zato nam preostane le še ugotoviti: mogoče zavest o družbenih preobrazbah ne obstaja; mogoče obstaja, pa ni izdelanih analiz; mogoče pa obstajajo tako zavest kot analize, toda niso predstavljene javnosti; v vsakem od teh primerov lahko Osutek upravičeno ocenjujemo kot neutemeljen.

S. Mežnarič,

Prispevek nekega analitično mislečega starša.

61000 LJUBLJANA
IZDAJA UK ZSMS LJUBLJANA
UREDNIŠTVO: Franc Milošič (v.d. glavne urednika), Igor Bavčar (odgovorni urednik), Franc Milošič (univerza), Bojan Korsika (teorija), Svetomir Jurcan (mednarodni odnosi), Igor Žagar (kultura), Rudi Podgornik, Staško Južnič (naravoslovje), Ante Goran Čala, & B. Bratković, (grafično oblikovanje), Nives Vidrih (lektura), Mitja Maruško (prodaja), Tanja Zgonc (tajnica);

IZDAJATELJSKI SVET: Rudi Rizman, Matjaž Maček (predsednik), Srečko Kolar, Vera Seško, Viktor Lovrenčič, Miran Žilavec, Aleš Erjavec, Srečo Kirn, Srečo Zajc, Igor Bavčar; uradne ure so vsak delavnik od 10. do 13. ure. Redni javni sestanki uredništva so vsak ponedeljek ob 17. uri, priprava za tisk: Dnevnik, BEP; tisk: Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana; naročnina: letoletna za dijake in študente je 50 din, za ostale 75 din. Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo in pisem uredništva ne honoriramo. Številka žiro računa: 50101 — 678 — 47303, z obveznim pripisom za Tribuno. Oproščeni temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421 — 1/70 od 22. januarja 1973.

Pršli smo v jedro problema akumulacije in moramo preizkusiti vse poskuse njegove rešitve.

So mogoče lahko delavci tisti, ki jemljejo zadnjo porcijo iz družbenega skladišča blaga? Toda delavci nimajo prav nobenih kupnih sredstev razen mezd, ki jih dobijo od podjetnikov, in jemljejo iz celokupnega produkta del, ki jim je pičlo odmerjen v višini teh mezd. Od tu dalje ne morejo biti odjemalci kapitalističnega blaga, pa četudi še nimajo zadovoljenih življenjskih potreb. Prizadevanja in interesi razreda kapitalistov so, da sta porcija celotnega družbenega produkta, ki jo konsumirajo delavci, in kupna sredstva zanjo kar najbolj pičla, ne pa čim bogatejša. Kajti s stališča kapitalistov od zmedenih predstav posameznih kapitalistov — delavci zanje niso kupci blaga, niso „odjemalci“ kot drugi, temveč gola delovna sila, katere ohranjanje iz dela njihovega lastnega produkta je žalostna nujnost, ki postane zreducirana na vsakokratno socialno dopustno minimalno mero.

So mogoče lahko kapitalisti sami odjemalci za to zadnjo porcijo njihove družbene količine blaga s tem, da razširjajo lastno privatno potrošnjo? Tako bi stvar že lahko bila, čeprav je za luksuz vladajočega razreda, vključno s sleherni norčijo, že tako poskrbljeno. Toda, če bi kapitalisti zapravili celotno iz svojih delavcev izžeto preseženo vrednost, iz akumulacije ne bi bilo nič. Potem bi s stališča kapitala imeli prav fantastičen povratek v modernizirano suženjsko gospodarstvo ali fevdalizem. Sicer si je mogoče zamisliti obratno in to se priložnostno marljivo prakticira: kapitalistična akumulacija s suženjskimi in tlačanskimi oblikami izkoriščanja smo lahko opazovali do šestdeset let prejšnjega stoletja v Združenih državah, sedaj še v Romuniji, v različnih prekomorskih kolonijah. Toda nasproten primer: moderna oblika izkoriščanja, torej svoboden mezdni odnos, z dodatnim antičnim ali fevdalnim zapravljanjem presežne vrednosti, z zanemarjanjem akumulacije, ta smrtni greh proti svetemu duhu kapitala, je enostavno nepojmljivo. Tu se zopet zelo bistveno razlikuje stališče celotnega kapitala od stališča posameznih podjetnikov. Tem slednjim se zdi na primer tudi luksuz „velikega gospostva“ kot željena širitev prodaje, torej prvorazredna priložnost akumulacije. Za vse kapitaliste skupaj kot razred je trošenje celotne presežne vrednosti za razkošje čista blaznost, ekonomski samomor, ker je to naravnost uničenje akumulacije v korenu.

Kdo je torej lahko odjemalec, konsument za družbeno produkcijo blaga, katere prodaja šele omogoča akumulacijo? Toliko je jasno, da to ne morejo biti niti delavci niti kapitalisti sami.

Ali v družbi ni še drugih slojev, kot uslužbenci, vojska, kler, učiteljstvo, umetniki, ki jih ne štejemo niti k delavcem niti k podjetnikom? Ali tem kategorijam prebivalstva ni potrebno zadovoljevati njihove potrošnje in ali ne morejo prav ti nastopati kot odjemalci za presežek blaga, ki jih iščemo? Znova: za posamezne kapitaliste gotovo! Drugače pa je, če opazujemo podjetnike kot razred, če opazujemo celotni družbeni kapital. V kapitalistični družbi so vsi naštetih sloji in poklici ekonomsko le priveski kapitalističnega razreda. Če se vprašamo, od kod dobivajo uslužbenci, policija, duhovniki, umetniki itd. svoja kupna sredstva, se izkaže, da jih dobijo deloma iz žepa kapitalistov, deloma (s posredovanjem sistema indirektnih davkov) iz mezd delavcev. Ti sloji se torej za celotni kapital ekonomsko ne morejo šteti kot poseben razred potrošnikov, ker ne posedujejo nobenega samostojnega izvira kupne moči, temveč so vključeni kot zajedalci (Mitesser) obeh velikih mas: kapitalistov in delavcev že v potrošnji.

Začasno torej ne vidimo nobenih odjemalcev, nobene možnosti, da bi prodali zadnjo porcijo, katere prodaja šele lahko izpelje akumulacijo.

Na koncu je izhod iz težave čisto enostaven. Mogoče smo se vedli kot jezdec, ki je obupan iskal kljuse, na katerem je sedel. Mogoče so kapitalisti vzajemno odjemalci tudi tega ostanka blaga — ne da bi ga sicer potratili, ampak uporabljali ravno za razširitev proizvodnje, za akumulacijo. Kajti kaj je akumulacija drugega kot ravno razširitev kapitalistične produkcije? To blago mora, da bi ustrezalo temu smotru, obstajati ne kot luksurni predmeti za privatno potrošnjo kapitalistov, temveč kot razna produkcijska sredstva (novi konstantni kapital), tako kot življenjska sredstva za delavce.

Že dobro. Toda takšna rešitev odrine težave le s tega trenutka na naslednjega. Kajti če potem predpostavimo, da je akumulacija sprožena in da razširjena produkcija v naslednjem letu vrže na trg še mnogo večjo količino blaga kot v tem, nastane zopet vprašanje: kje bomo potem našli odjemalce za to še bolj naraslo količino blaga?

Mogoče bo odgovorjeno: Torej, to naraslo množino blaga bodo kapitalisti tudi prihodnje leto zopet medsebojno izmenjali in jo sami uporabili, da bi znova razširili produkcijo — in tako od leta do leta — potem imamo pred seboj vrtljak, ki se sam zase vrti v praznem prostoru. To pa potem ni kapitalistična akumulacija, t.j. kopičenje denarnega kapitala, temveč nasprotje: produciranje blaga zaradi produciranja, torej s stališča kapitala popoln nesmisel. Če so kapitalisti kot razred vedno tudi sami odjemalci svoje celotne mase blaga — ne glede na del, ki ga morajo vsakokrat dodeliti delavskemu razredu za njegovo ohranitev — če morajo sami z lastnim denarjem stalno kupovati blago in v njem vsebovano presežno vrednost „požlačevati“, potem ne more biti kopičenja profita, akumulacije pri razredu kapitalistov v celoti.

Da bo to mesto oprjemljivo, je treba najti druge odjemalce za porcijo blaga, v kateri tiči za akumulacijo odločujoči profit, odjemalce, ki lastna kupna sredstva dobivajo iz samostojnega vira in ne iz žepa kapitalistov kot delavci ali sodelavci kapitala: državni organi, vojska, duhovščina, svobodni poklici. To morajo biti torej odjemalci, ki pridejo do svojih kupnih sredstev na podlagi blagovne menjave, torej prav tako blagovne produkcije, ki se vrši zunaj popoln nesmisel. Če so kapitalisti kot razred vedno tudi sami odjemalci svoje celotne mase blaga šteti za kapital in ki sami ne spadajo v kategorijo kapitalistov in delavcev, ki pa jim je tako ali drugače potrebno kapitalistično blago.

Toda kje so takšni odjemalci? Razen kapitalistov s svojo trumo parazitov v današnji družbi ni nobenih drugih razredov ali slojev!

Tu pridemo do vozlišča vprašanja. Marx jemlje v drugem zvezku „Kapitala“, kot tudi v prvem, za predpostavko svojih opazovanj, da je kapitalistična produkcija edina in izključujoča oblika produkcije. V prvem zvezku pravi: „Tu bo abstrahirana izvozna trgovina, s posredovanjem katere neki narod lahko spremeni luksurne produkte v produkcijska in življenjska sredstva in obratno. Da bi predmet raziskovanja dojel v njegovi čistosti brez motečih postranskih okoliščin, moramo opazovati celoten svet trgovine kot en narod in predpostaviti, da se je kapitalistična produkcija ustalila in se povsod polastila vseh industrijskih vej.“ (str. 554, op. 21 a). In v drugem zvezku: „Razen tega razreda (kapitalistov — R.L.) po naši predpostavki (Unterstellung) — splošna in izključna vladavina kapitalistične produkcije — sploh ni nobenega drugega razreda razen delavskega.“ (str. 321). Pod temi pogoji so v družbi seveda samo kapitalisti s priveski in mezdni proletarci, slojev drugih blagovnih producentov in potrošnikov ni najti, potem stoji kapitalistična akumulacija, kot sem poskušala razložiti, prav pred nerešljivim vprašanjem, do katerega smo končno prispeli.

rosa luxemburg

Lahko se obrača in menjava, kakor se hoče; dokler ostajamo pri predpostavki, da v družbi ni več drugih slojev, kot so kapitalisti in delavci, je nemogoče za kapitaliste kot celoviti razreda bi prodali presežnoblago, da bi presežno vrednost spremenili v denar in tako lahko akumulirali kapital.

Toda Marxova domneva je samo čisto teoretična predpostavka, za olajšavo, poenostavitve raziskovanja. V resničnosti kapitalistična produkcija, kot vsakdo ve in kot je ob priliki poudaril Marx sam v „Kapitalu“, nikakor ni edina in izključno vladajoča. V resničnosti so v vseh kapitalističnih deželah, tudi v tistih z visoko razvito veliko industrijo, poleg kapitalističnih podjetij v obrti in kmetijstvu še številni rokodelski in kmečki obrti, ki opravljajo enostavno blagovno produkcijo. V resničnosti so poleg starih kapitalističnih dežel še v sami Evropi dežele, v katerih je do sedaj celo močno prevladovala kmetijska in rokodelska produkcija, kot so Rusija, Balkan, Skandinavija, Španija. In končno so poleg kapitalistične Evrope in severne Amerike ogromni kontinenti, na katerih je kapitalistična produkcija komaj pognala korenine na nekaj raztresenih točkah, medtem ko drugod narodi kažejo vse možne gospodarske oblike od primitivne komunistične do fevdalne, kmetijske in rokodelske. Vse te oblike družbe in produkcije ne

obstajajo in niso obstajale samo v mirni prostorski vzporednosti s kapitalizmom, temveč se je od začetka kapitalistične ere med njimi in evropskim kapitalom razvijala živahna menjava blaga čisto posebne vrste. Kapitalistična produkcija je kot prava množična produkcija navezana na odjemalce iz kmečkih in obrtniških krogov starih dežel tako kot na potrošnike vseh ostalih dežel, medtem ko po svoji strani tehnično ne more shajati brez izdelkov teh slojev in dežel (naj so to produkcijska ali življenjska sredstva). Tako se je od začetka moral razvijati odnos menjave med kapitalistično produkcijo in nekapitalističnim okoljem, pri katerem je kapital našel možnosti, da realizira v suho zlato lastno presežno vrednost za smoter nadaljnje kapitalizacije in da se založi z različnim potrebnim blagom za obsežnost lastne produkcije in končno dobi z razkrojem vsake nekapitalistične oblike produkcije vedno nov dotok sproletariziranih delovnih sil.

To je le gola ekonomska vsebina odnosa. Njegova konkretna podoba v resničnosti tvori zgodovinski proces razvoja kapitalizma na svetovnem odru z vso njegovo pisano in gibljivo različnostjo.

Najprej naleti izmenjava kapitala s svojo nekapitalistično okolico na težave naravnega gospodarstva, zagotovljenih socialnih odnosov in omejene potrebe patriarhalnega kmečkega gospodarstva ter obrti. Tu je kapital prišel za „herojsko sredstvo“, za rezilo (Axt) politične sile. V Evropi sam je njena prva gesta — revolucionarno preseganje fevdalnega naravnega gospodarstva.

V prekomorskih deželah je podjarmljanje in razbijanje tradicionalnih skupnosti prvo dejanje, svetovnozgodovinski akt rojstva kapitala in od tedaj stalen vzporeden pojav akumulacije. Z razbitinami primitivnih, naravnogospodarskih, kmečko-patriarhalnih razmer teh dežel evropski kapital tam odpira vrata blagovni menjavi in blagovni produkciji, spreminja njene prebivalce v odjemalce kapitalističnega blaga in istočasno močno pospešuje lastno akumulacijo z direktnim množičnim ropanjem naravnih zakladov in z nakopičenimi bogastvi podjarmljenih narodov. Od začetka 19. stoletja se akumulirani kapital z roko v roki izvaža s temi metodami iz Evrope v nekapitalistične dežele drugih delov sveta, kjer najde na novih poljih, na razvalinah domačih oblik produkcije nov krog odjemalcev svojega blaga in s tem možnost nadaljnje akumulacije.

Tako se kapitalizem vedno bolj širi zahvaljujoč delovanju menjave z nekapitalističnimi družbenimi krogi in dežalami, pri čemer se akumulira na njihov račun, toda hkrati jih korak za korakom gloda in izriva, da bi sam stopil na njihovo mesto. Kolikor bolj so kapitalistične dežele udeležene pri tem lovu na področja akumulacije in kolikor redkejša postajajo nekapitalistična področja, ki so svetovni ekspanziji kapitala še na razpolago, toliko bolj krvav bo konkurenčni boj kapitala za ta področja akumulacije, toliko bolj se bodo razvijali njegovi pogoni (Streifzug) na svetovnem odru v verigo ekonomskih in političnih katastrof: svetovnih kriz, vojn, revolucij.

S temi procesi pa si kapital pripravljajo svoj dvojni propad. Po eni strani s svojo razsežnostjo na račun vseh nekapitalističnih oblik produkcije krmari proti trenutku, ko bo celotno prebivalstvo obstajalo res samo iz kapitalistov in mezdnih proletarcev in ko zaradi tega ne bo več možno nadaljnje širjenje, torej akumulacija. Hkrati pa zaostruje razredna nasprotja v takšni meri, kot se uveljavlja ta tendenca, kot mednarodna in politična anarhija, da dolgo prej, preden bo dosežena zadnja posledica ekonomskega razvoja — absolutno, nedeljeno gospostvo kapitalistične produkcije v svetu — mora pripeljati do upora mednarodnega proletariata zoper obstoj gospostva kapitala.

Tako si torej jaz na kratko zamišljam problem in njegovo rešitev. Na prvi pogled se lahko zdi kot čisto teoretično dlakocepstvo. In vendar je praktičen pomen problema razumljiv. To je njegova povezava z najizrazitejšimi dejstvi današnjega javnega življenja, z imperializmom. Danes so splošno znani zunanji tipični pojavi imperialističnega obdobja: tekmovanje kapitalističnih držav za kolonije in interesne sfere, za možnosti vlaganja evropskega kapitala, mednarodni posojilni sistem, militarizem, visoke zaščitne carine, prevladujoča vloga bančnega kapitala in industrijski karteli v svetovni politiki. Njihova prepletenost z zadnjo fazo kapitalističnega razvoja, njihov pomen za akumulacijo kapitala je tako očiten, da jih jasno spoznavajo in priznajo tako nosilci kot nasprotniki imperializma. Vendar se socialdemokracija ne more zadovoljiti s tem empiričnim spoznanjem. Zanj velja, da na natančnejši način preizkusi ekonomske zakonitosti teh povezav, da zagradi pravo korenino velikega in pisanega kompleksa pojave imperializma. Kajti kot vedno v takšnih primerih lahko šele eksaktno teoretično razumevanje problema pri korenu da tudi naši praksi v boju z imperializmom gotovost, jasnost cilja in udarno moč, kar je za politiko proletariata neizogibno potrebno. Pred izidom Marxovega „Kapitala“ so bila dobro znana dejstva izkoriščanja, presežnega dela, profita. Toda šele eksaktna teorija presežne vrednosti in njenega oblikovanja, mezdni zakonitosti in industrijske rezervne armade, kot jo je Marx gradil na svoji teoriji vrednosti, so praksi razrednega boja dali trdno osnovo, na kateri se je razvijalo nemško in po njenih stopinjah mednarodno delavsko gibanje do svetovne vojne. Da sama teorija ne stori ničesar, da je včasih lahko najslabša praksa povezana z najboljšo teorijo, dokazuje prav sedanjí zlom nemške socialdemokracije. Toda ta zlom se ni zgodil zaradi, temveč kljub Marxovim teoretičnim spoznanjem in ta zlom bo lahko popravljen le tedaj in samo s tem, da bo praksa delavskega gibanja usklajena z njeno teorijo. In kot v celoti in na splošno, tako lahko na vsakem pomembnejšem področju razrednega boja potegnemo popolnoma trdno osnovo naše pozicije iz Marxove teorije, iz mnogih zakladov Marxovih temeljnih del.

Da mora biti pojasnitev ekonomskega korena imperializma izpeljana prav iz zakonov akumulacije kapitala in uporabljena v skladu z njimi, ni nobenega dvoma, ker imperializem že po splošni empirični zaznavi ni nič drugega kot specifična metoda akumulacije. Kako se je vendar mogoče tako dolgo nekritično držati Marxove predpostavke v drugem zvezku „Kapitala“, ki je krojena za družbo, v kateri je kapitalistična produkcija edina, v kateri celotno prebivalstvo obstoja le iz kapitalistov in mezdnih delavcev?

Kolikor bližje lahko določimo notranja ekonomska gonila imperializma, toliko bolj je vedno jasno in splošno znano, da je njegovo bistvo prav v razširjanju vladavine kapitala iz starih kapitalističnih dežel na nova področja in v gospodarskem in političnem konkurenčnem boju za te dežele. Kot smo videli, je Marx v drugem zvezku „Kapitala“ predpostavil, da je cel svet že „kapitalistični narod“, vse druge gospodarske in družbene oblike so že izginile. Kako se lahko pojasnimo imperializem v takšni družbi, kjer zanj ni na razpolago prav nobenega prostora?

Mislila sem, da moram tu zastaviti kritiko. Teoretična predpostavka izključno iz kapitalistov in delavcev obstoječe družbe, ki je sama po sebi pripravna in na mestu za določene namene raziskovanja — tako v prvem zvezku „Kapitala“, pri analizi posameznega kapitala in njegove prakse izkoriščanja v tovarni — se mi zdi neprimerna in moteča, ko gre za akumulacijo celotnega družbenega kapitala. Da naj ta predstavlja resnični zgodovinski proces kapitalističnega razvoja, je po mojem mnenju nemogoče zajeti, če se ne ozira na vse pogoje zgodovinske resničnosti. Akumulacija kapitala kot zgodovinski proces se prebija od prvega do zadnjega dne znotraj okolja različnih predkapitalističnih formacij, v stalnih političnih bojih in neprestanih medsebojnih učinkovanih z njimi. Kako bi torej lahko pravilno zajeli ta proces in njegove notranje zakone gibanja v brezkrvni teoretični fikciji, ki razglasi to celotno okolje, ta boj in ta medsebojna učinkovanja za neeksistirajoča?

Ravno tu se mi zdi čisto v duhu Marxove teorije potrebno opustiti predpostavko prvega zvezka „Kapitala“, ki je tam izvrstno služila, in postaviti raziskovanje akumulacije kot celotnega procesa na konkretno bazo menjave blaga med kapitalom in njegovo zgodovinsko okolico. Če storimo to, potem po mojem mnenju izhaja pojasnitev problema prav iz Marxovih temeljnih naukov in popolnoma skladno s posameznimi deli njegovih glavnih ekonomskih del.

Marx sam je vprašanje akumulacije celotnega kapitala le postavil, toda odgovoril ni več. Kot predpostavko svoje analize je najprej vzel čisto kapitalistično družbo, toda ne samo, da analize na tej podlagi ni pripeljal do konca, temveč jo je prekinil prav pri tem poglavitnem vprašanju. Za ponazoritev svojih razumevanj je postavil nekaj matematičnih shem, toda komaj je začel njihovo razlago na praktičnih socialnih možnostih, ko mu je z boleznijo in smrtjo padlo pero iz rok. Rešitev tega kot mnogih drugih problemov je jasno ostala njegovim učencem in moja „Akumulacija“ bi naj bila poskus v tej smeri.

Rešitev, ki sem jo predlagala, je možno imeti za napačno ali pravilno, jo kritizirati, pobijati, dopolniti, pokazati drugo rešitev. Nič od tega se ni zgodilo. Zgodilo se je nekaj čisto nepričakovanega: „strokovnjaki“ so pojasnili, da sploh ni problema, ki bi ga bilo treba rešiti! Marxove razlage v drugem zvezku „Kapitala“ so bile zadostna in izčrpana pojasnitev akumulacije, tam je bilo prav tako s shemo kratko in jedrnatno dokazano, da kapital lahko odlično raste, da se produkcija lahko razširja, pa četudi v svetu ne obstoja nobena druga kot kapitalistična; da je sama zase trdišče in le moja totalna nesposobnost, da bi razumela abecedo Marxove sheme, me je lahko zapeljala, da sem tu zagledala problem!

Premislite:

Sicer že stoletje trajajo v nacionalni ekonomiji kontroverze o problemu akumulacije, o možnosti realizacije presežne vrednosti: v dvajsetih letih v razpravljanih Sismondija s Cayem, Riccardom, Mac Cullochom, v petdesetih letih med Rodbertusom in von Kirchmannom, v osemdesetih in devetdesetih letih pa med ruskimi „narodnjaki“⁹ in marksisti. Najpomembnejši teoretični nacionalne ekonomije v Franciji, Angliji, Nemčiji, Rusiji so vprašanje vedno znova načenjali in to pred in po izidu Marxovega „Kapitala“. Problem raziskovalcem ni dal miru povsod, kjer je pod udarcem (Anstoss) ostre socialne kritike utripalo živahno duhovno življenje v nacionalni ekonomiji.

Sicer drugi zvezek „Kapitala“ ni tako zaključeno delo kot prvi, temveč le torzo, posamezno sestavljanje več ali manj končanih fragmentov in osnutkov, kot si jih je zapisal raziskovalec za lastno samorazjasnitev, katerih obdelavo je vedno znova ovirala in prekinjala bolezen. Analiza akumulacije celotnega kapitala, za katero tu gre, je kot zadnje poglavje rökopisa najslabša: od 450-stranskega zvezka obsega pičlih 35 strani in se konča sredi besede.

Celo Marxu samemu se je ta zadnji oddelek zvezka zdel, po Engelsovem pričevanju, „nujno potreben predelave“ in je po istem pričevanju ostal „le predhodno obravnavanje predmeta“¹⁰. Marxu se je v poteku njegove analize vedno znova valjal problem realizacije presežne vrednosti do konca rökopisa, dvigoval njegove dvome v vedno novi obliki in že s tem kazal na težavnost problema samega.

Res izhajajo izrazita protislovja med predpostavkami kratkih fragmentov na koncu drugega zvezka, kjer Marx obravnava akumulacijo, in razlagami tretjega zvezka, kjer opisuje „celotno gibanje kapitala“, ter nekaterimi pomembnimi zakoni prvega zvezka, na katerega sem v svoji knjigi pokazala.

Silovit prodor kapitalistične produkcije v nekapitalistične dežele se kaže na zgodovinskem odru že od svojih prvih nastopov, se kct rdeča nit vleče skozi celoten razvoj, vedno bolj pridobiva na pomenu, dokler pred četrto stoletje, v fazi imperializma, naravnost ne nastopi kot odločilen in prevladujoč faktor družbenega življenja.

Sicer vsak ve, da do danes še ni bilo in tudi danes ni nikjer dežele, kjer obstajajo samo kapitalisti in mezdni delavci. Družba, po kateri so krojene predpostavke drugega zvezka „Kapitala“, v realni resničnosti nikjer ne obstaja.

In kljub vsemu temu uradni „strokovnjaki“ marksizma pojasnjujejo: problema akumulacije ni, vse je bilo že pri Marxu dokončno rešeno! Posebna predpostavka akumulacije v drugem zvezku jih ni motila, sploh je niso opazili kot nekaj posebnega! In zdaj, ko so opozorjeni na to okoliščino, se jim zdi ta nenavadnost čisto v redu, trdovratno se držijo te predstave in besno udarjajo po vsakem, ki hoče videti problem tam, kjer je uradni marksizem desetletja imel le veselje nad samim seboj!

(DRUGIČ DALJE!)

PREVOD: Franc MILOŠIČ

OPOMBE:

8. V svojem predgovoru k drugemu zvezku „Kapitala“ Friedrich Engels opozarja, da je 21. poglavje — Akumulacija in razširjene reprodukcije Karl Marx že predelal in da „ustreza razširjenemu obzorju avtorja“.
9. Str. 227, opomba 3.
10. Friedrich Engels: Predgovor

BEOGRAD, 21. FEBRUAR 1979.

Koliko so filmi prikazani na FEST-u res najboljši filmi na svetu, verjetno ni potrebno razlagati na dolgo in široko. To so filmi velikih in znanih producentov in družb, ki se v posel verjetno sploh ne bi spustili, če ne bi že vnaprej vedeli, da se jim bo to v večji ali manjši meri obrestovalo. Film manjših in neznanih producentov pa ostanejo festovskim očem pač v glavnem skriti. Ne bi rad a priori trdil, da so ti filmi boljši, so pa verjetno bolj zanimivi kot banalno-konfeksijski filmi, ki jih je na rednem FEST-ovskem sporedu vsako leto več.

Morda bi tudi še kolikor toliko šlo, če bi organizatorji v program s potentnim naslovom (in impotentnim programom) „Best films of the world“ res uvrstili filme, ki vsaj delno zaslužijo takšno oznako, vendar tega največkrat ne storijo — raje obratno. Tako se v „Popularnem programu“ ali v programu „Forum mladih“ večkrat znajdejo filmi, ki bi bolj sodili v glavni program, v glavnem programu pa takšni, ki dejansko ne sodijo nikamor drugam kot v koš za smeti.

No, pa si raje ogledimo nekatere filme, čeprav je pri petih projekcijah na dan res težko podati kaj več kot le krajšo oznako filma.

Začel bi z italijanskim filmom „Drevo za cokle“ Ermanna Olmija. Govori o življenju kmetov v provinci Bergamo v Lombardiji v času od jeseni 1898 do pomladi 1899. Film je stkan iz drobnih kamenčkov — vsakdanjih opravil — v preko tri ure trajajoč mozaik, ki se odlikuje z izredno fotografijo in verjetno še s čim.

Scenarij je menda nastal po pripovedih Olmijeve babice Elizabete in je, kot se zdi, temu (žal) podredil vso režijo. Dogajanje je sicer resda postavljeno v neki natanko določen čas in kraj, vendar vse skupaj bolj izven kot nekakšna pripovedka — glasba J.S. Bacha pa vse to še poudarja. Vse v filmu je podrejeno religiji, ki v določenih prizorih dobesedno dela čudeže, vsi so zadovoljni s svojo vključenostjo v fevdalne odnose, dogajanja ne zmoti noben upor (za kar je v filmu sicer dovolj vzrokov), ki bi pokvaril lagoden tek filma in narekoval obrat v pripovedi.

„Drevo za cokle“ nikakor ni slab film, nasprotno, spada med (naj)boljše na letošnjem FEST-u, mislim pa, da mu bo potrebno takrat, ko bo prišel v redni spored ljubljanskih kinematografov, posvetiti veliko več pozornosti.

„Človek iz marmorja“ Andrzeja Wajde je po zaključnem preštevanju glasov osvojil naziv „filma FEST-a“, kar morda ni čisto upravičeno; glede na to, da mu je bil najbližji konkurent ameriški zmazek „Vojakova vrnitev“, pa smo lahko kar zadovoljni.

Wajda v tem filmu skozi oči mlade študentke režije posega v petdeseta leta, v čas socialistične graditve Poljske in končno tudi — v leta stalinizma. Zanima ga usoda enega tistih „herojev dela“, ki so jih ustvarjali režiserji, kiparji, slikarji in časopisi, ki naj bi bili vzor in naj bi pomagali pri dvigu produktivnosti dela. Ti prizori so verjetno tudi najboljši v vsem filmu. V kolikor je Wajdi uspelo prikazati ne samo usode enega teh „herojev“ Mateusza Birkuta, ampak morda tudi njegovih „vrstnikov“, Krystyna Janda kot mlada režiserka svojega prvega filmskega nastopa ni opravila ravno briljantno, kar je precejšnja škoda, saj jo Wajda postavlja v vlogo nekakšnega „simbola“ mlade generacije, ki danes začenja svojo ustvarjalno pot.

Altmanova „Poroka“ se je na lestvici novinarjev in tudi kritikov znašla v drugem delu lestvice, česar v splošni povprečnosti letošnjega FEST-a nikakor ne zasluži.

Altman v tem filmu na dolgo in široko upodablja poroko sina bogatega Američana italijanskega porekla, katerega priimek sicer močno spominja na junaka iz filma „Boter“. Ne samo, da nam prikaže, kakšen pomen ima razsežnost in razkošnost poroke za kasnejši položaj na družbeni lestvici, ampak dreva v najmanjše in najfinejše podrobnosti ameriškega poročnega ceremoniala od družinskega duhovnika, ki že 25 let ni opravljal poročnega obreda, preko rezanja poročne torte do metanja nevestinega šopka med neporočena dekleta. Altman resda kritično in nazorno prikazuje ameriško mentaliteto, vendar pa vsak dogodek tako osmeši in ustvari toliko „nezgod“, ki bi potek praznovanja lahko spremenile, da neprestano prestopa neko (nevidno) mejo med tistim, kar je še komično — ali če uporabim malomeščanski izraz okusno — v tisto, kar je že pretirano burkasto in česar pri Altmanu nismo vajeni. Tako nikoli ne vemo, kaj film pravzaprav je: družbenokritičen film ali komedija (čeprav je verjetno oboje) in smo (vsaj jaz sem bil) po izrednih „Treh ženskah“ kar nekako razočarani.

Svojsko in zanimivo delo je tudi zadnji film Marca Ferrerija „Zbogom moški“, ki enkrat za spremembo na drugačen — nekonvencionalen in nesentimentalen — način govori o tistem, za kar danes zmeraj pogosteje zlorabljam izraz „odtujitev“. To je eden redkih filmov z letošnjega FEST-a, za katerega bi lahko rekli, da je tako večplasten, da bi mu s prikazovanjem glavnih dimenzij le škodili in ga banalizirali, prostora za širši zapis pa v okviru tega sestavka, katerega namen je le okvirna predstavitev letošnjega FEST-a, žal ni. Tako ga zaenkrat lahko samo priporočim.

Na FEST-u smo videli kar dva filma, ki hočeta po vsej sili obravnavati vojno v Vietnamu. Pravim hočeta, kajti njun cilj ni objektivnost in samokritičnost, ampak imata drugačne namene.

„Lovec na jelene“ (ki je v Beogradu baje doživel svojo evropsko premiero, do danes pa je dvignil že veliko prahu) slika vojno s strani: „ubogi Američani, kaj vse so Vietnamci počeli z njimi“. Vso vietnamsko vojno režiser Michael Cimino zreducira na prizore, v katerih pripadniki Vietkonga silijo ameriške vojake (ameriški vojaki, katerih usodo zasledujemo v filmu, pa pravzaprav sploh niso Američani ampak Rusi, kar bi dalo lahko tako enostransko filmu še novo — seveda ideološko obarvano — dimenzijo.), da igrajo rusko ruleto, na „junaški“ prizor ko naši filmski junaki pobijejo vrverske Vietnamce in na prizor pobega (ki močno spominja na atraktivne učne prizore iz „Odrešitve“).

Niti besede, niti prizora o resničnem značaju vojne, o vlogi, ki jo je v njej igrala Amerika, pač pa ganljiv prizor, v katerem glavni junak (igra ga Robert de Niro), nekdanj navdušen lovec na jelene, namesto v žival kroglo spusti v zrak.

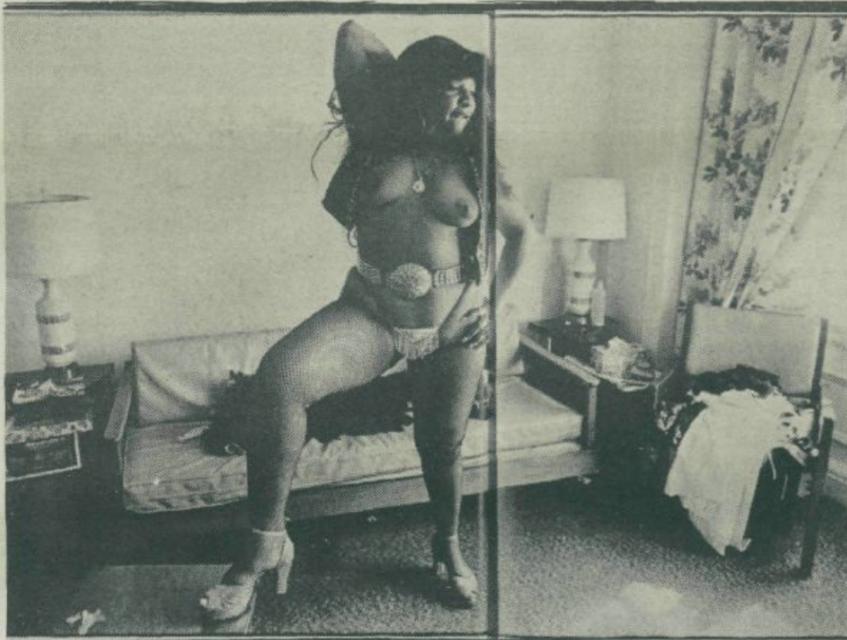
Tudi v drugem filmu ne zasledimo niti besede niti prizora o pravem značaju vojne v Vietnamu. Vsebinsko vse povedo besede, ki jih glavni junak (vojni invalid — kar je še posebej ganljivo), privezan na vrata centra za regrutacijo marincev, izreče v mikrofoni in kamere ameriške TV pravijo (kar jim da še posebno težo): „Ne hodimo v Vietnam! Čemu bi delali skupinski samomor“! No, če je prejšnji film posnet kolikor toliko resno in kljub svoji dolžini (traja tri ure) gledljiv, pa je „Vojakova vrnitev“ (ki je, mimogrede, bogato „podložena“ z glasbo Beatlov in Rolling Stonesov, kar naj bi filmu očitno dajalo prizvok pristnosti) prvovrstno govno in spada v skupino najslabših festovskih filmov.

Na FEST-u smo videli še nekaj podobnih izmečkov. Med najbolj ostudne spada vsekakor „Smrt na Nilu“ režiserja Johna Gillermina, ki ga poznamo po najraznovrstnejših storij o Hitlerju, ki se z blazno hitrostjo pojavljajo zadnje čase. V tej filmski „mojstrovini“ nacistični zdravnik Joseph Mengele s postopkom kloniranja ustvari 94 novih (na srečo še mladih) Hitlerjev. Da bi bil film bolj vesel, v zgodbo vmeša tudi lovca na nacistične zločince iz Dunaja Simona Wiessenthala, ki ga sicer preimenuje v Liebermana, ampak nič zato — film se konča, kot je pri takšnih obnošenih capah v navadi (namreč srečno).

Martinu Scorseseju gre kot se zdi na stara leta vse slabše. Po „izvrstnem“ filmu „New York, New York“ nam tokrat ponuja popolnoma nepotreben film „Poslednji valček“, to je: poslovljni koncert skupine The Band z renomiranimi gosti kot Bob Dylan, Joni Mitchell, Neil Young itd. Kljub temu da je bil film baje posnet s šestnajstimi kamerami, nam (poleg glasbe, ki je sicer dobra) ne prinaša nič drugega kot dve uri gledanja pod prste — bodisi Ericu Claptonu, bodisi Ronu Woodu — kar pa obeta milo rečeno — nezanimiv film.

Tudi Stanislav Rostocki se pri svojem novem, preko tri ure trajajočem, filmu „Beli bim — črno uho“ ni posebno potrudil, da bi izvenel izvorno. Tako njegova obdelava „prijateljstva med človekom in psom“ včasih prav ceneno spominja na izlizano zgodbo o Lassieju.

Veliko se je govorilo in pisalo o takoimenovanih „ženskih filmih“, kar naj bi bila menda tudi ena od značilnosti letošnjega FEST-a. Sam si pod oznako „ženski film“ (če takšna oznaka sploh lahko kaj pove) predstavljam vse kaj drugega kot pa „Neporočeno žensko“, s katero so „ženski film“ najpogosteje povezovali. Najprej: „Neporočena ženska“ Paula Mazurskega še

zdaleč ne dosega njegovega prejšnjega filma „Naslednja postaja: Greenwich Village“. Je tipično ameriški, sentimentalno obarvan film o ženski srednjih let, ki jo zapusti mož, težave pa ji dela tudi odrasčajoča hči. To „vsakdanjo“ tematiko pa je Mazursky obdelal tako nedomiseln, na že tolikokrat viden (seveda komercialen) način, da film res nudi bore malo (novega).

Precej podoben mu je tudi drugi takoimenovani „ženski film“ „Preprosta zgodba“. Tudi tu je glavna junakinja ženska srednjih let, tudi ona ima sina v „tistih“ letih, razlika je le v tem, da je tokrat ona tista, ki zapusti ljubimca. Za razliko od prej omenjenega filma pa je ta tematsko malo bolj kompleksen, zadeva malce širše naj rečem: eksistenčne probleme, kot pa je iskanje novega moškega.

Žal pa smo (kot sem že dejal) takšnih filmov videli že kopico in „Preprosta zgodba“ ne prinaša popolnoma nič, o čemer bi bilo vredno govoriti.

Se nekaj besed o filmih, ki jih je vredno videti. Eden takšnih so ameriške „Severne svetlobe“, za katerega je ob „veličastnih“ izdelkih ameriške filmske industrije kar težko verjeti, da je res ameriški. Film, ki je bil baje posnet z minimalnimi sredstvi in v katerem ni profesionalnih igralcev v črno-beli tehniki in v dokumentarističnem slogu (brez sentimentalistične navlake) posega v začetek stoletja in prikazuje bolj kmetov Severne Dakote za njihove pravice.

Naslednje zanimivo delo je indijski film „Zavrženi“ Mrinala Sena. Film, katerega dogajanje je postavljeno v sedanost, v majhno indijsko vas, ki pa je pravzaprav vključena še v fevdalne okove, pripoveduje zgodbo o očetu in sinu, ki se nenadoma odločita, da ne bosta več delala, ker s tem svojega položaja (revščine in bede) čisto nič ne izboljšata, ali kot pravi oče: Bedaki delajo, gospodarji se zabavajo.

Od tu naprej režiser izredno duhovito, včasih že kar groteskno, prikazuje njuno preživljanje, tako da film izzvini kot poetična parabola s svojevrstnim koncem.

Tale zapis bi se mi zdel nepopoln, če ne bi omenil grškega filma „Lenivci iz plodne doline“ Nikosa Panayotopoulasa posnetega po delu Alberta Cosseria. Zgodba je na videz precej preprosta. Oče in trije sinovi podedujejo precejšnje posestvo na deželi. Skupaj s služkinjo se nemudoma odselijo tja. Pravzaprav ne delajo nič, le sprehajajo se, jedo, spijo in zadovoljujejo (bolj ali manj redno) svoje seksualne potrebe. Zadnje jim postane sčasoma odveč, torej le še jedo in spijo. Večini je odveč tudi to in tako se prične širiti fama, da najstarejši brat Yannis spi nepretrgoma že sedem let. Panayotopoulos izvrstno prikazuje propad družine, ki pa pravzaprav ni družina, kajti zgodba je očitno alegorija, ki potrebuje adekvatno preslikavo v družbo: Družina, kot jo vidimo v filmu, je torej lahko le propadajoča grška buržoazija. Kljub temu, da so filmu nekateri kritiki očitali „ponavljanje strukturalnih elementov in simbolnih vrednosti“, se mi ne zdi dolgočasen — škoda je le, da ni odkupljen.

Komedij na letošnjem FEST-u ni bilo ravno na pretek, zato pa je češki film „ADELA NI VEČERJALA“ toliko boljši. Film, ki bi se lahko odvijal nekje v dvajsetih letih tega stoletja, je parodija na zgodbo o vsemogočih ameriških detektivih, katerih prigode so tedaj tiskali v zajetnih snopičih. V film je vpletena tudi značilna (za tedanje detektivke) ljubezenska zgodba, ki jo režiser Lipsky prav tako izvrstno parodira. Namreč — kadarkoli zgodba zaide v sentimentalne vode in bi lahko zvenela banalno, se prizor obarva

rožnato, nekje iz ozadja pa se zasliši gosto cvrkutanje ptičev.

Nesmiselno bi bilo naštevati in opisovati šose in gege tega filma, morda le to, da je Adela mesojeda orhideja, ki dobi še poseben apetit ob poslušanju Mozarta.

Ameriški film „Alambrista“ (v Beogradu so ga prevedli Plesalec na vrvi) je spet eden iz tiste vrste filmov, ki se ukvarjajo s problemi neprijavljenih delavcev iz tujine. V tem filmu je to Mehikanec. Film je korektno posnet in se ne zadovolji le s poceni sentimentalizmom in sočustvovanjem, kakor je pri večini takšnih ameriških filmov navada.

Nedvomno ima tudi „mehiško ilegalno delo v Ameriki“ svoje specifične vendar smo tovrstnih (in celo boljših) filmov videli že toliko, da nas „Alambrista“ res posebno ne pretrese.

Nagisa Oshima sega s svojim novim filmom „Carstvo strasti“ ponovno na področje ljubezni in tam porajajočih se strasti. Če je „Carstvo čutov“ (seveda relativno rečeno) segalo bolj v območje telesnosti, sega „Carstvo strasti“ bolj v območje človeške psihe.

Osnova zgodbe je sicer zelo preprosta: v žensko štiridesetih let je zaljubljen dvakrat mlajši moški in da bi lahko v miru uživala ljubezen, ubijeta njenega moža. Specifična gradnja filma pa je od tu naprej določena s časom in krajem dogajanja: mala japonska vas v začetku tega stoletja, torej v času verovanja v fantome. Ljubimcev namreč ne muči „kljuvanje vesti“, ampak ju na rob psihične razrvanosti pripelje pojavljanje fantoma — duha umorjenega.

V filmu pa je poleg tega mogoče občutiti tudi navezanost na tradicijo japonskega gledališča in na trenutke celo japonskega slikarstva.

O ostalem pa drugič.

ČE SE HOČE KRITIK LOČITI OD SLABE DRUŽBE, NAJ SE NAJPREJ LOČI OD DRUŽBE SAMA SEBE

V začetku svojega demagoškega bevsjanja z dne 14. III. 1979 si disc-jockey Igor Vidmar med drugim zastavlja vprašanje: Ali Radio študent zavaja svoje mlade poslušalce? Vprašanje je postavljeno res zvito in je v njem pravzaprav impliciran ves nivo disc-jockeyeve kvazi kritike od kvazi konfrontacije z zapisom v 9. številki Tribune. Disc-jockey I. Vidmar povsem upravičeno rabi besedo mladi poslušalci. Kajti le tisti, ki se jim ob začetku oddaje Bodi tukaj zdaj izbulijo oči in se jim prično cediti sline lahko njegovo bebavo blebetanje poslušajo celo uro in le ti bodo nemudoma — brez pretehtavanja besed — in v en glas pritrdili disc-jockeyu Vidmarju in njegovi „konfrontaciji“ s člankom o Davidu Bowieju. Disc-jockey I. Vidmar pač ne more iz kože (ki so ji je nadel sam) vrhovnega arbitra rocka in pisanja o rocku in tako s svojo konfrontacijo streže svojim mladim poslušalcem s kupom nedoslednosti in podtikanih, seveda lepo ovitih v primeren plašček, ki pa je na žalost že precej plesniv in trhel.

Pa pojdmó po vrsti: 1. Disc-jockey I. Vidmar pravi: „Če prav premislím (misli) pa I.V. zadnje čase bolj malo) ostaja Velikičovičovo pisanje prav tako na površju kot članki v Stopu, Mladini in Nedeljskem dnevniku. Odkriva le takojmenovano drugo plat medalje, ki pa je še vedno ista medalja.“

Treba je priznati, da je disc-jockey I. Vidmar z ugotovitvijo, da ima medalja dve plati in ne le eno dokazal, da mu je nekaj le še ostalo od časov, ko je sem ter tja napisal kakšen teoretičen članek in še ni degradiral na stopnjo disc-jockeya No 1 Radia študent. Na žalost pa tega „spoznanja“ v svojem dosedanjem delu na Radiu študent ni kaj prida uporabljal. Niti on, niti ostali sodelavci glasbene redakcije, pri čemer gre posebno mesto avtorju oddaje Dan na dan Slobodanu Valentinčiču. Radio študent nikoli ni kritično gledal na početje Davida Bowieja, nasprotno poleg tega da je nesebično strežal z njegovo glasbo, je za „posladek“ kdaj pa kdaj prikrmil še košček potice kot je na primer tale:

„Bowieu so pred časom na poljsko-sovjetski meji zaplenili večjo količino fašistično-propagandne literature. Pa si poslušajmo en štiklc“ (avtor te cvetke je Slobodan Valentinčič). Ta podatek je bil podan brez komentarja, brez kritike, meče kaj čudno luč ne le na avtorja ampak tudi na tiste, ki so odgovorni za vse prispevke, ki „gredo v eter“.

Ker je Radio študent tako vedno strežal le z „eno platjo medalje“ je morala pač Tribuna „ta brezkompromisno leninistično-marxistična publikacija“ prikazati tudi drugo plat medalje, ki je edinemu študentskemu radiu v Evropi očitno smrdela. Če bi se I. Vidmar res ravnal po „temeljnih ki so pogoj za napredno radikalno rock publicistiko“, ki jih navaja v začetku svoje oddaje dne 14. III. in ko njegovo „glasbeno-publicistično“ delovanje ne bi bilo le golo poziranje in blebitanje, Tribuna bi članek morda sploh ne bi bil potreben, tako pa je in Vidmarjeva „konfrontacija“ ostaja le pri votlih (a demagoških) besedah.

2. Disc-jockey Vidmar nadalje pravi, da „tribunin kritik Bowieja njegovih profašističnih izpadov ni znal postaviti v kontekst konkretne socialne prakse njegove glasbe v konkretnem glasbeno-zgodovinskem in družbenem trenutku“. Ta trenutek je zanj kriza rocka.

Tudi tokrat disc-jockeyu Vidmarju ne moremo pritrditi. Veliko bolj relevantno merilo kot je kriza rocka se nam zdi konkretno družbeno stanje. To pa je bila najnižja vrednost angleškega funta tedaj in — kar je v tem primeru še važnejše — ogromna brezposelnost predvsem mladih. Ta „trenutek“ je zavohala tudi angleška nacionalna fronta. (Nekako podobno je v tridesetih letih tega stoletja ravnala nemška nacional-socialistična stranka, čeprav med angleškimi in nemškimi razmerami nikakor ne postavljam enačaja). David Bowie ima pač največ poslušalcev prav med mladimi in v trenutku osebne (eksistenčne) krize agresivnem vabljenju Nacionalne fronte, ki obljublja rešitev vseh problemov Bowieje profašistični izpadi pač kaj lahko deluje kot katalizator pri odločitvi. I. Vidmarju verjetno ni treba pojasnjevati kako in predvsem v kakšnih okoliščinah je prišlo do nacizma.

3. „Kako bodo množice sprejemale Bowieja ni odvisno od njegovih izjav, fotografij in poz ampak od učinka njegove žive in plastificirane glasbe“ pravi disc-jockey I. Vidmar.

Res je, od njegove glasbe je odvisno kdo ga bo sprejel kot dobrega glasbenika in kdo ne. Kot je razvidno (I. Vidmar naj si ponovno ogleda lestvico najbolj priljubljenih pevcov leta 1978 v NME) ga danes ogromno mladih sprejema ne le kot dobrega glasbenika temveč kot genija in mu skuša biti čim bolj podobnih, kot se je to v zgodovini rocka že večkrat dogajalo. Tu pa se njegovi glasbi nujno pridruži še njegovo obnašanje, izjave in „poze“. Njegovo obnašanje izjave in poze pa so takšne, da v angleških družbeno-ekonomskih razmerah ne morejo imeti pozitivnega učinka. Tako bi lahko stavek s katerim je I. Vidmar končal oddajo obrnil in njemu svetovali malce več historično-materialistične obravnave in malce manj nesmiselnega blebetanja s katerim širokosrčno streže ob sredah od 13.45—14.45.

Iz Vidmarjevega nadaljnega (včasih prav komično cenene) sta dokončno razvidni — v kolikor nista bili že doslej — dve stvari:

— da je njegovo blebetanje res namenjeno tistim, ki njegove besede govtajo brez kritične pretehtave in ima torej točno določen namen in

— da so možgani disc-jockeya I. Vidmarja dejansko že tako otopleli, da ni zmožen resne in argumentirane kritike. Svojo „konfrontacijo“ nadaljuje namreč z „igro na srečo“ in ceneni podtikani.

Pravi: „Takšno pisanje ni napredna alternativa puhlosti in površnosti Stopa ampak je nazadovanje, regresija na pozicije površne dogmatičnosti, ki je pred 20. leti zahtevala iztrebljenje rocka v naši samoupravni socialistični družbi“. Pustimo zdaj ob strani dejstvo, da je imel Igor Vidmar pred dvajsetimi leti 8 let in da se mu o rocku ni niti sanjalo. Dejstvo je da je bil leta 1959 rock celo v Angliji šele v povojih pri nas pa ga sploh ni bilo in je bilo naj treba čakati še nekaj krepkih let.

Torej bi tu težko govorili o regresiji in dogmatičnosti v pisanju Tribune ampak kvečjemu o cenemem in primitivnem disc-jockeyevskem podtikanju. Vidmarjeva naslednja trditve je še za nekaj odtenkov bolj bebava in poceni. Pravi namreč da „nasproti bogastvu idej in realni, četudi dostikrat protislojni in nedosledni, angažiranosti punk bendov postavlja Tribuna isti senzacionalizem, isto parcialnost“ ipd. Naj odgovorim samo v dveh stavkih. Ne spominim se, da bi Tribuna pisala o punku. Če pa I. Vidmar v svoji vsevednosti tlači skupaj Davida Bowieja in punk, bo moral pač svoje pojme o rocku še malo razčistiti. Za konec še o neupravičenosti vpletanja „enega najboljših punk bandov Siouxi

and The Banshees v kontekst pisanja o profašizmu Davida Bowieja. Če bi disc-jockey Vidmar malce pogostej in bolj pozorno bral in ogledoval NME (ki je baje njegova „najljubša referenca“) bi verjetno ugotovil da omenjena skupina ne le, da je bila pripadnica „punkovske estetike kiča in provokacije“, temveč, da se še danes veselo šemijo in ovešajo z nacističnimi simboli pri čemer gre posebno mesto njihovi pevki. Vendar to pri članku o Bowieju ni tako bistveno. Gre predvsem za skladbo „Love in a void“ kjer SiuXije prepeva „da je preveč židov za njen okus“ (kar pa je I. V. — namerno? — preslišal).

Še bolj zabavno butalska je Vidmarjeva nadaljnja apologija SiuXije and The Banshees. Pravi „da so že na ovitek svojega prvega singla postavili fotografijo Johna Heartfielda — enega najboljših likovnih kritikov kapitalistične družbe in fašizma še posebej“, kar naj bi po njegovem pričalo o levi politiziranosti skupine in njihovem odrekanju fašističnim simbolom.

Res mi je žal, ampak ne vem od kdaj se je marksizem tako spremenil (kajti disc-jockey I. Vidmar se ima za marksista), da politična orientiranost avtorja embalaže pogojuje politično orientiranost avtorja vsebine. Za dodatno informacijo samo še to, da ovitek prvega singla skupine SiuXije and The Banshees nima ničesar skupnega s Heartfieldovo „likovno kritiko kapitalizma in fašizma“.

Poleg neutemeljenega bevsjanja sem ter tja zavitega v precej prozoren hermetičen plašček, nam je disc-jockey Igor Vidmar v svoji oddaji 14. III. ponudil tudi šopek samohval kot: „BTZ je ena bolj angažiranih in politiziranih oddaj v nacionalnem etru“. Zanima me v čem je angažiranost plesno-cirkuške oddaje „Bodi tukaj zdaj“? Morda v „kritičnih“ obračunavanjih katerih višek (primitivnosti) je bil obračunan s Kazimirjem Moharjem v že omenjeni oddaji 15. III?

Morda v tuljenju: ou jee, Pankrti ali ou jee, Sham 69 na kar se Vidmarjevi komentator ob posameznih skladbah najpogosteje omejujejo? Ali morda v izključno afirmativnem odnosu do skorajda vseh punkovskih in novovalovskih skupin (razen seveda kadar New Musical Express ne pravi drugače)? Disc-jockey Vidmar se nikoli ni spustil v analizo punkovskih besedil, ki nikakor niso zmeraj tako „revolucionarna“, kakor trdi v radio študentski izvedbi oddaje Vročih sto kilovatov. Za primer naj navedem samo skladbo „Nobody is innocent“ skupine Sex pistols in Ronaldu Biggsa, ki jo je v njegovi oddaji slišati dokaj pogosto. Bog reši Martina Boormana in naciste na begu. Oni niso bili krivi ... itd. Da se ne bi slabo razumeli: to ni edini primer o ostalih bo govora v naslednji številki.

Prav tako nam I. Vidmar vneto streže s podatki katere skupina in kdaj je nastopila v okviru akcije Rock proti rasizmu (RAR), ne pove pa nam ničesar o skupinah, katerih dejavnost je drugače obarvana, celo nasprotno, trdi, da so podatki o fašistoidnosti nekaterih punk skupin izmišljotine in umazana podtikanja.

Njegovo dejansko početje, ima torej bolj malo skupnega z njegovimi trditvami, „da se ne strinja in ima za škodljivo površno in necelovito pisanje o rocku“ in „da se ne strinja s pisanjem kjer so družbeni in ideološki vidiki pop, rock in ostale neresne glasbe porinjene vstran“.

„Je to dvoičnost? Oportunitizem? Morda. Vsekakor pa ni historično-materialistično naziranje.“

Zato govorimo o literarnem delu kot o posebni govorici, katere pogoj in idealna oblika je jezik. Tudi lingvistična, bolj semiotična, interpretacija lahko raziskuje lit. umetnost le kot jezik, kot znakovni sistem. Zato se iz literature brišejo vse slučajnosti, izginja subjekt izjavljajca; ostane le členjenje označevalcev, ki jim subjekt interpretacije določa pripadajoče označence. Subjekt izjavljanja ali kar avtorski subjekt, je možen le na ravni označevalca.

Torej deluje umetnost le na ravni označevalca in omogoča, da se avtorski subjekt umetniškega diskurza nadomešča s subjektom interpretacije.

Rastko Močnik v svoji razpravi Mescevo zlato (Analecta I, 1973), na katero se je uvodni del zelo nanašal, tudi razlaga značilnosti interpretacije literature kot drugega znakovnega sistema. Tako ugotovi, da je interpretacija oziroma metagovorica literarnega dela ravno tako označevalna veriga, katere označenec je znakovni sistem, členjen iz relacije med označevalcem in označencem. Označenec pa je seveda samo označevalec nekakega drugega znakovnega sistema, literature. . . . Če upoštevamo tudi, da metagovorica izzove neskončno plastenje drugih metagovoric in na drugi strani, da je literarno besedilo le označevalec svoje glaslove podobe, je jasno, da je označevalna veriga metagovorice odprta. . . . da označenec beži proti desni, se pre-

de Madame Mallarme

EVENTAIL

Avec comme pour langage
Rien qu'un battement aux cieux
Le futur vers se degage
Du logis tres precieux

Aile tout bas la courriere
Cet eventail si c'est lui
Le meme par qui derriere
Toi Quelque miroir a lui

Limpide (ou va redescendre
Purchased en chaque grain
Un peu d'invisible cendre
Seule a me rendre chagrin)

Toujours tel il apparaisse
Entre tes mains sans paresse.

PAHLJANJE PEPELA V MALLARMEJEVI POEZIJI

„Resnične gibalne sile, ki ga ženejo, mu ostajajo neznane, sicer ne bi bil to ideološki proces. Mislec si torej zamišlja napačne ali navidezne gibalne sile. . . . Dela samo z miselnim gradivom, ki ga nepreverjeno sprejema, kot da ga je ustvarilo mišljenje, ter ga ne raziskuje dalje v procesu, ki je količjak oddaljen in od mišljenja neodvisen.“

Friedrich Engels

O literaturi bomo govorili kot o specifični označevalni praksi, posebnem govoru (langage). Govor je temeljni družbeni ukrep, celo obči politični ukrep (Julijo Kristeva, Tel Quel 1974, št. 58), zato pomeni revolucionarni čas, ko se menja politika, tudi čas lomov v govoru, kar nas zanima v zvezi z Mallarmejevo poezijo s konca 19. stoletja.

Govoriti o literaturi kot o tvorbi duha misleca, katere smisel se potrjuje v formalno-estetskih pritiklinah, pomeni spregledovati členitev označevalne verige in s tem izrivanje ekonomske baze.

Jezik je členjenje razlik, ki se križajo v znakovni sistem. Jezik kot znakovni sistem se vzpostavlja iz združitve označena in označevalca, iz pozitivne združitve dveh negativnih razčlenov (fonemov, ki so si v opoziciji, ki odseva le opozicije označenih družbenih razlik).

Razlike v oblačenju. . . ., razlike v govorici odsejajo subjektov družbeni status, ki ima svoje mesto znaka v idealnem družbenem tipu (sloju, razredu), ta družbeni tip pa se umešča kot znak v določeno idealno družbeno dobo. . . . poteze, izvirajoče iz razlik, so znaki, ker so vselej enake, se ne spreminjajo in so v tem smislu idealne. Znaki pa so spet samo zato, ker se razlikujejo in se nanašajo na neki drugi sistem razlik. Tako je znak možen le iz razlike, ki se v enem trenutku kaže kot označenec, v drugem pa že kot označevalec. Znak je točka, v kateri se križajo razlike.

Jezik je torej „posrednik med mislijo in zvokom in takšnih okoliščinah, da njuna združitve nujno pripelje do vzajemnih razmejevanj enot.“ (Trubeckoj: Načela fonologije) Okoliščine spajanja misli s fonično materijo bomo razumeli kot izvenjezikovne sisteme razlik, ki proizvajajo različne označevalce, ustrežajočim različnim idejam družbenih razlik.

Zato govorimo o literarnem delu kot o posebni govorici, katere pogoj in idealna oblika je jezik. Tudi lingvistična, bolj semiotična, interpretacija lahko raziskuje lit. umetnost le kot jezik, kot znakovni sistem. Zato se iz literature brišejo vse slučajnosti, izginja subjekt izjavljajca; ostane le členjenje označevalcev, ki jim subjekt interpretacije določa pripadajoče označence. Subjekt izjavljanja ali kar avtorski subjekt, je možen le na ravni označevalca.

Torej deluje umetnost le na ravni označevalca in omogoča, da se avtorski subjekt umetniškega diskurza nadomešča s subjektom interpretacije.

Rastko Močnik v svoji razpravi Mescevo zlato (Analecta I, 1973), na katero se je uvodni del zelo nanašal, tudi razlaga značilnosti interpretacije literature kot drugega znakovnega sistema. Tako ugotovi, da je interpretacija oziroma metagovorica literarnega dela ravno tako označevalna veriga, katere označenec je znakovni sistem, členjen iz relacije med označevalcem in označencem. Označenec pa je seveda samo označevalec nekakega drugega znakovnega sistema, literature. . . . Če upoštevamo tudi, da metagovorica izzove neskončno plastenje drugih metagovoric in na drugi strani, da je literarno besedilo le označevalec svoje glaslove podobe, je jasno, da je označevalna veriga metagovorice odprta. . . . da označenec beži proti desni, se pre-

laga v označevalce; več označena ali manj označevalca je subjektivnost označevalca.

Tako avtorski subjekt interpretacije in umetniškega dela kot označenec prehaja v označevalce subjekta.

s in samim) je vrinjen stavek comme pour langage (kakor za govorico) . . . vse postaja, se rešuje v samo primeru za posebno govorico, za pesniško govorico, ki ni nič realno obstoječega, saj sestoji iz samih primer, metafor, katerih

PAHLJAČA
(GOSPE MALLARME)

S kakor govorici samim utripom v nebo se verz bodoči reši doma dragega zela

Krilo natihem poslano pahljača če je ona to ista ki je za tabo presevala neko ogledalo

Prozorno (kamor zopet pada v slednjem zrnu preganjano za pest nevidnega pepela le da mi je hudo)

Tako naj se pojavlja v tvojih rokah brez postanka

Vse to naj bi veljalo za umetnost kot jezik, torej ahistorično obravnavano umetnost, za zunajčasni fonološki sistem. Nedvomno moramo upoštevati časovno členitev pomenskih enot, saj sta tako ahistorični fonološki kot historični pomenski sistem učinka označevalca in ju moramo jemati v odnosu. Tako se končno sprašujemo: kako se izraža estetizacija, scenskost romantične poezije (Lamartine, Hugo, Keats), zakrnjena implicitnost postromantičnega subjekta (Poe, Gautier) in predvsem beg v omamljenost odsotnost nepromantične poezije, (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud) . . . kako se vse to izraža in na kaj se navezuje v Mallarmejevi poeziji. Kam se stopnjujejo vsa odmikanja od avtorskega mita z Mallarmejevo pesmijo Eventail (de Mme Mallarme — podnaslov je dodan postumno zaradi razlikovanja od ostalih dveh pesmi z enakim naslovom).

V pesmi obstajajo naslednji motivi: pahljača, krilo, ogledalo, pepel. . . nastati te besede pomeni ločiti jih od ostalih, ker se od njih razlikujejo in so si ob enem med seboj v opoziciji. Vendar pa v sonetu ne obstajajo sami motivi, ob njih se enakovredno postavljajo še drugi označevalci: bodoči verz, utrip, govorica, nebo, dom. . . . samo iz prve kitice. Besede se v pesem členijo kakoli brez smisla, brez zveze s svojim označencem kar poudarja sama forma: opustitev ločil, nenavadna sintaksa, načrtovana odsotnost pomena, ki ga ovija enakomerno nizevanje verzov. . . . Vse to prepričuje, da je veriga členjena z naključno izbranimi znaki, ustrezno poetski funkciji, ki projicira načelo fonološke ekvivalentnosti iz osi selekcije na os kombinacije (po Jakobsonu) ter izpostavlja fonološko podobnost na račun semantične sorodnosti.

V skladu s povedanim je označevalce subjekta pesniške govorice komajda omenjen: malce nevidnega pepela/ samo da me razžalosti. Označen je z zaimkom v 4. sklonu. Ker obstaja subjekt le kot označevalca, bi se mu lahko določil subjekt interpretacije kot njegov označenec, vendar pa je s samo strukturo pesmi to ovirano, če ne že onemogočeno. Interpretacija pesmi je sicer možna, vendar pa jo pesem postavlja kot nepolno.

V pesmi bi sicer lahko odkrili neko temo: zapuščenje toplega domovanja tradicionalne poezije na način novega bodočega veriga, ki se metaforično ponazarja z zamahovanjem utripajočih pahljače.

Kdorkoli želi razumeti pesem, mora priznati, da je vse konkretno postavljeno relativno, da samostalniške besede ne morejo stati trdno in sploh ne same. Predmetnost pesmi je neulovljiva ter omejena:

— v prvi kitici stavčna sintaksa onemogoča jasno enosmiselnost označevalcev; med avec in rien (med

predmet posnemanja obstoji le znotraj pesniške govorice.

— V celotni pesmi izstopa motiv pahljače, ki je sicer nekaj stvarnega, morda že kar preveč, zato takoj za njo sledi „si c'est lui“, če je ona to (ista ki je za tabo) presevala neko ogledalo — „quelque miroir“ . . . z omejitvami vsakega dejanskega, stvarnega, predmetnega postane referent nedoločljiv, preganjan, raznovrsten. Posnemamo postane sama mimesis — pesniška govorica, bodoči verz. Eventail je pesem o pesnenju.

Pomemben je ritim, ki preglasi, bolje utopi, vse stvarno oprijemljivo in izvenjezikovno; odsotnost je tako ključna beseda v Mallarmejevi poeziji, ki nasplošno izpostavlja, izgovarja prisotnost jezika kot nečesa nadčutnega in idealnega.

— v prozornosti (idealnosti, očiščenosti od vsega izvenjezikovnega) pada še „za pest nevidnega pepela/le da mi je hudo“, kar pa je že v oklepaju.

Skozi pahljačo še vedno preseva ogledalo, kljub preganjanju pada v prozornost malce nevidnega pepela. Mallarmejev tekst prevrača obstoječi zakonik pesniškega govora, vendar je ta prevrat označevalna praksa, „ki ne uvaja nekakega novega govora v simbolnem, tetičnem smislu, ampak neko simbolično mrežo, ki je neposredno opora semiotičnega ritma, kjer se z ene strani dešifrirna odprtost telesa nekonce, z druge pa naravni ideološki zakoni mnogokratne politike.“

Julija Kristeva govori v svojem delu La revolution du langage poetique (Revolucija pesniške govorice) o simbolni mreži, mi pa smo dosedaj upoštevali le metafore. Odnos med metaforo in simbolom bi lahko predelili kot simbolno zvezo: metafora je zveza simbola nekakega označena z drugim označencem; simbolični znak postane označevalce nekakega, na prvi pogled ne odgovarjajočega, označena.

Vzemimo za primer metaforo iz Lermontovne pesmi Jadro. V verz: Ah, jadro si ne išče sreče (pred srečo, tudi ne beži!) se označevalca jadro izkaže za simbol človeka — popotnika, kajti le človek lahko vstopa v odnos s srečo, s tem, ko jo išče ali pa tudi ne. Zveza: jadro si ne išče sreče, je mogoča iz relacije: plovba jadra = kot življenje človeka, za katerega je značilno, da venomer išče srečo, zato bi lahko zapisali:

plovba jadra = kot iskanje sreče človeka. To, da je odnos v pesmi postavljen negativno je le položaj izjeme, ki predpostavlja in celo omogoča pravilo. Metafora je v našem primeru zveza simbola potovanja — torej jadra, z nekimi presenetljivim označencem, s človekom, simbolom za iskanje sreče. Simbolna zveza je zaključena, simb. mreža je spletena.

V pesmi Eventail se plete označevalna veriga v simbolno mrežo metafor na drugačen način. Utrip bodočega verza je metafora, izvedena iz odnosa: utripajoča pahljača kot ritim bodočega verza. Vendar pa bodoči verz, torej pahljača, stopa v odnos z ogledalom s tem, da ga preseva. Simbolna mreža se torej plete naprej. Ogledalo je proti bodočemu verz, isto, kot je pahljača nasproti — čemu? Tradicionalnemu verz? V pesmi ni besede, ki bi lahko prinesla težo simbola poglobitve značilnosti tradicionalnega verza.

Na mestu, kjer bi pričakovali nadaljevanje metafore z ogledalom, se začnejo verz: Prozorno (kamor zopet pada) v slednjemu zrnu preganjano/ pest nevidnega pepela. . . . Pravzaprav je edina beseda, ki bi bila še lahko simbol — pepel.

Manj označevalca je izpostavljeno nasproti označencu s tem, ko je označevalna veriga členjena v neskončnost, nejasnost, s samo formo poudarjeno nerazumljivost in s tem, ko so opozicije členov, ki tvorijo metafore nepravne, odprte nekonce. . . . interpretacij, kar vzpostavlja heterogenost smisla.

Pesem je naravnost klic po diskurzu nekoga drugega, ki bi nadomestil simbolični smisel s semiotičnim.

Metafora pahljače je v opoziciji z ogledalom, temu pa zmanjka označenec, ki se je spravgel ali je že od nekdaj sprevržen v označevalec: pepel. Označevalec kot tak kliče subjekta interpretacije, da mu najde smisel v označencu, da pripíše pepelu smisel v odnosu na mimesis, (posnemanje) življenja, posnemanje drugotnega razloževalnega znakovnega sistema.

V tem sistemu ima pepel čisto svoje mesto nekje na koncu in iz katerega se vse pričinja... na mestu smrti. „Če tekst rehabilitira neskončnost smisla in s tem rehabilitira genialnost, vleče pozornost na potiskovanje bistvenega pogoja

družbe-reprodukcije.“ (Julija Kristeva: La revolution du langage poetique)

Ritem Mallarmejeve poezije nadomešča užitek, ki izvira iz zaokroženega sklepa metafore. Proces označevanja, členjenja označevalcev v simbolno mrežo metafor, ki pa ni zarobljena, omogoča vstop „pulzije smrti“ na položaj samega smisla.

Ritmično platenje je možnost odprtja nekonce in s tem smrti. Mallarmejev tekst rehabilitira in izpostavlja reprodukcijo, ki je nujna zaradi smrtnosti človeka. S tem rehabilitira tudi užitek, ki vzpostavlja smisel človeškega bivanja.

Spraševati se po smislu življenja pomeni podrežati materialno obstojenje smotrnosti in kaj je to, če ne razvoj, napredek... ki mu ne smemo videti konca, če naj vanj še verjamemo... užitek je neskončnost smisla!

Mallarmejeva poezija se očisti vsega konkretnega, posnemovalnega in izvenjezikovnega; ostaja sama z jezikom (teži za idealno ritmizirano pesniško govorico), da bi s preizkušnjo potrdila njegovo vrednost, ki jo ima kot pogoj in sredstvo socializacije, prenosa informacij, kot osnovno sredstvo občevarjanja... kot pogoj neskončnosti smisla.

Če je torej Mallarmejevi pesmi nepelo, da se ob njej sprašujemo o jeziku (ki pogojuje nekonec smisla), ji je tudi uspelo vzpostaviti vprašanje užitka, spolnosti; prvinsko jedro se lušči ideološke obleke, izpod tal politično osnovanih institucij (družina, država, cerkev) privre temeljnost.

V čisti ritem pesniške govorice se ugreza malo nevidnega pepela, ki žalosti. Žalost zaradi nevidnega... v podzavest potlačena minljivost subjekta, posameznika, ki se zvršča v ritem življenja in smrti. S podobo iz pesmi recimo: pahljanje pepela v nekonec smisla, vse do iz podzavesti priklicanega užitka.

JB

grafike: MUC

METODA POGLEDA SEŽE POD KOZNATI PAS LEPE OBEPINE

sanjam prelestne matice,
obuвам si leteče copate,
pritiskam si roko
na vratno žilo,
poganjam čas z bičem
preko skal.

krotim bele konje
brez jezdecev,
solim morje neučakano,
kljubujem bonaci prebujeni,
zorim jagode.

TRDA LUPINA POLOMI ZAJČJE ZOBE NESPRETNEMU.

SEMENJ

POLNO SIMILA ŽEMELJ
V ŽRMLJAH SE SMEJE PŠENIČNI PRAH:
SEME ZA ŽENE,
POPER ZA OTROKE,
SLAMA POLNI BALONE,
PO-PO-POČI
VEN SKOČI ZELENA KUMARICA,
POLN KURAC IMAM VSEGA.

KAPLJAM.
ZA NJIM SO!
STOJIM.
KRASTAČA ZAPIŠE BRIZG V VODO.

S SODRGO SE NE DRUŽIM,
SI UŠČIPNEM ZNAMENJE MUČENICE,
LUČ OBRNEM SEBI V OČI,
NAPOČI TRETJI DAN,
ZBEŽIM.

POPOLNA SLEPOTA
NE DOPUŠČA
NITI ODTENKA GLASU.

ZOBATO KOLO V DOTIKU Z JEZIKOM,
RAHEL ZATIČ V PREPOLNEM POTOKU,

KLJUVAM PEŠČENA ZRNA,
V NAGLICI ODŠTEVAM NAZAJ:
5 4 3 2 0
NI TE.

OVCAH IN PASTORALNEM PESNIŠTVU

Smrečice gor, smrečice dol in račke gor, račke dol,
ampak ni res: ni pastirček nasadil pastiričko;

srnice so bile zraven in še kdo, ko sem se vdala
nagotnežu. Pastirci! Že leta hrepenim za pristnim
pastirčkom. Svoje dni so znali tako spretno zadovoljiti
moje človeške potrebe. Nas je malo,

z narodnogospodarskih vidikov smo skoraj
zanemarljiva postavka, a vendar zahtevamo svoje.
Več pastoralnega seksa na travici ob lepem počitniškem
dnevu! Naši ovni se grejo svoj hec:
ugodnike iščejo z dosti več ihte kot ovce.
Račke, kure, gosi, koze, ovce smo imele nekadaj

za moške več vrednosti. Ni jih bilo sram
zaviti v bordel, kjer smo družno podjetje vodile:
me in perjad. Kaj pa zdaj? Bomo sploh še kdaj
prišle na vrsto, kot se spodobi? Ovca ni pes,
ne bomo rodile psoglavcev — in tudi grizemo ne (preveč)!
Dragi Kleč! Namesto dekličev omisli si ovco
in še bolj bo zaslovel tvoj erotisme raffine.
Ovij jo s kopreno strasti in ovčji rod bo spet

našel glasnika; vsaka od tisoč slovenskih ovac
bo rada posegla po knjigi, za občinstvo boš našel
blejavo krdelo. Poznajto nas, slepo verjamemo
vsaki besedi. Če bomo me, bodo še kritiki zadovoljeni!

MPUNGI

Od delavskega mesta do sosese 4

Remy Butler, Patrice Noisette

- 3. Novi humanizem naprednega kapitalizma
- 1. Usmeritve nove stanovanjske politike

Opomnili smo že na smotre najnaprednejše frakcije kapitalizma po maju 1968.

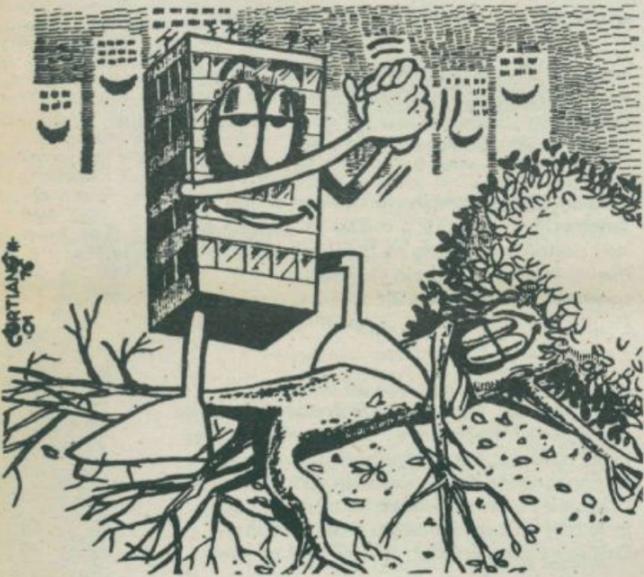
Država se deangajira pri gradnji družbenih stanovanj, da bi kar najbolj uresničila „industrijski imperativ.“ V letih 1960 in 1974 je doživela 20 % izgubo. Toda stanovanjske krize ni mogoče preveč zaostrovati, ne da bi tvegali, da nastane široko revendikacijsko gibanje. Tedaj država zahteva od zasebnega sektorja, naj nadaljuje: „Vztrajam pri dejstvu, da morajo profesionalci delati vedno več za množico Francozov, ne pa samo za kategorije, ki žive v socialni blaginji,“ izjavlja Albin Chaldendon, tedanji minister za ureditve in stanovanja.

Zato je treba olajšati industrijsko produkcijo blagovnega stanovanja in njegovo komercializacijo s ceno, ki bi omogočila, da je podjetnikom in gradbenikom zagotovljen zadovoljiv profit. Država bo spodbujala to preobrazbo s stimuliranjem ekonomskih in finančnih mehanizmov ter s prilaganjem ali celo odpravljanjem ureditvenih omejitev, ki jih je sama uveljavila.

Potencialno solvabilno povpraševanje prihaja večidel iz srednjih slojev prebivalstva (uslužbenci, srednji kadri). „Stanovanje, ki je bilo družinska dobrina, je bilo usmerjeno k temu, da postane industrijski produkt. Na srečo nastajajo zdaj v Franciji nove urbane oblike kot reakcija zoper soseske in parceliranja: to so „nove vasi“, v katerih se mešajo individualne in majhne kolektivne hiše, kjer se srečujejo otroci in ostarele osebe.“

Poslej gre za izdelavo urbanizma v „človeškem merilu“. Za oblast pomeni ta tip bivališča prednosti, ki jih ne kaže prezirati:

- na politični ravni: poskus družbene integracije po izginotju kmetijstva (kapitalistično restrukturiranje poljedeljskega prostora) bo potrdil vlogo drobne buržoazije kot množičnega ideološkega temelja buržoazne politike;
- na ekonomski ravni: neodvisno od stanovanjskega trga, v pravem pomenu besede, bodo zniževanja, ki jih uvaja ta tip bivališča (glede lokacije in gostote), pomembna prav zaradi močne potrošnje opremljivalnih dobrin;
- na družbeni ravni: učinek omejitev, ki so zvezane s tem tipom bivališča (plačevanje obrokov, plačevanje pristojbin, prevozni stroški), je povečana družbena integracija novih plasti delavcev, ki si bodo tedaj prizadevali za stabilnost služb in za poklicno napredovanje, kar bo izredno otlopilo njihovo bojevitost.

Vloga družbenega nadzora mladih, ki ga je izvajala družina, bo okrepljena. V okviru sosesk je bila družbena kontrola čedalje manj zagotovljena (nastajanje mladoletniških tolpe, ki so živele določeno samostojno, nenadzorovano življenje).

Močna propaganda povezuje idejo stanovanja z idejo varnosti. Francoz se mora doma počutiti z C. R. S.-ovsko dušo. V tej zvezi navedimo obsežno kampanjo, ki jo je leta 1976 sprožil minister za notranje zadeve na temo: „doma niste na varnem!“, finansirali pa so jo industrijci, izdelovalci varnostnih zapahov in oklepnih vrat.

Država bo v pomoč ekspanziji zasebne gradnje posredovala s „pomočmi sektorju, ki nima pomoči“: z različnimi nepremičninskimi posojili (kmetijskim posojilom, s stanovanjskim varčevanjem itn.), s fiskalnimi razbremenitvami za gradbeniške in bančne odjemalce itn. V nekaterih primerih bodo te pomoči celo v sorazmerju z dohodki.

Toda vse družbene plasti se ne morejo udeleževati blagovne potrošnje. V zdajšnjih razmerah kapitalizma precejšen del gospodinjstev ni plačilno zmožen (38 % jih ima dohodek, ki so nižji od 15000 F na leto). Ne morejo si domisljati, da imajo dostop do proste igre stanovanjskega trga. Kljub temu pa mora biti ta delovna sila, ki je neogibno potrebna za preživetje sistema, nastanjena. Država še naprej skrbi za ta sektor, ki je trenutno nerentabilen. Tu gre za gradnjo stanovanj nižje kakovosti. V letih 1968 do 1970 se je število stanovanj P. L. R. in P. S. R. povečalo od 9.500 na 36.300, medtem ko se gradnja navadnih H. L. M. zmanjšuje (118.500 leta 1968, 73.800 leta 1970). Globalna številka stanovanj s podporo se tudi zmanjšuje. Zniževanje gradbenih stroškov, ki povzročata zniževanje kakovosti družbenih stanovanj, je ideološko opravičeno s sklicevanjem na moralne vrednote preteklosti: stanovanje brez potratnega razkošja, ki ga ni težko vzdrževati, ki je ekonomično, „trdno in rustikalno zasnovano“. Funkcionarji v organizmih H. L. M. hladnokrvno izjavljajo, da je treba progresivno učiti „družbeno težavne kategorije“ „ustrezne“ uporabljajta stanovanj tako, da dobe v začetku bivališča, ki so „prilagojena njihovu obnašanju“.

Oguljenost teh sosesk samo krepi mit „individualne hiše na deželi“ ki odtehta prihodnje družbeno napredovanje, ki bi si ga bilo dobro zagotoviti.

Ti različni tipi stanovanja, ki so „prilagojeni“ plačilni zmožnosti vsakega družbenega sloja, krepe pojav prostorskega razvrščanja in se iztekajo v še večjo družbeno segregacijo.

Za razširitev trga in za kar največje rentabiliziranje gradnje stanovanj nasploh je potrebno precejšnje prizadevanje k industrializaciji gradnje: „Stanovanjski problem bo rešen šele tedaj, ko bodo hiše producirane v istih okoliščinah kot avtomobili. Tedaj bo stanovanje postalo predmet velike potrošnje.“

Lotiti se serijske produkcije je torej postalo nujnost. Politika „modelov“ (industrijsko uveljavljanje stanovanjskih modelov, ki jih je odobrilo ministrstvo), določena aprila 1969, odpira industrializaciji pot. Organizmi H. L. M. so pri svojih gradnjah prisiljeni uporabljati odobrene modele, če hočejo prejemati financiranje, ki ustreza začetim delom. Formula licitacije je nadomeščena s formulo natečaja; namen natečaja pa je uveljaviti pravo tržno konkurenco, cilj pa je izzvati ustanavljanje „groupes builders“ nacionalnega obsega. Da bi podprla ta cilj, bo država naklonila določeno število olajšav in odstopanj. Nase bo prevzela velike infrastrukturne naložbe, ki jih predvidevajo ureditvene in urbanistične sheme, ki tvorijo omrežje „strukturantnih ureditev“. Velika gradbena podjetja si bodo razdelila to omrežje, razkosano na usklajene ureditvene cone (Z. A. C.).

Zakon o zemljiškem usmerjanju, ki je dovolj prožen in nenatančen, pomožuje dispozicije, ki lahko razširijo trg zasebnega gradbeništva (pritsk na gradbene stroške, na zemljiške stroške, zgoščevanje zazidljivih prostorov). Kršitve ureditvenih in urbanističnih shem, povečevanje koeficientov zasedenosti tal (C. O. S.) in celo njihova odprava v usklajenih ureditvenih conah bodo omogočili doseg večje rentabilnosti gradnje prek splošnega znižanja kakovosti, prek manj stroge uporabe urbanističnih pravil in prek maksimalne prenaseljenosti.

Poleg tega pa bodo kršitve poprejšnjih norm (oprema stanovanj, razsežnosti prostorov itn.) odobrene z dekretom 14. junija 1969. Zvezek poenotenih minimalnih tehničnih in funkcionalnih predpisov (C. P. T. F. M. U.) bo razveljavljen in 22. aprila nadomeščen z manj strogo ureditvijo gradnje. Poti za doseg gradbenega dovoljenja in za potrdilo o ustreznosti bodo preprostejšje.

Vsi ti ukrepi favorizirajo „inovacijo“, ustvarjanje industrializiranih modelov in poenostavljajo gradbeni proces. Predstavljeni so kot nekaj, kar je potrebno za izvalitev nove in raznolične arhitekture: „Graditelji, ki jim pomaga novo liberalno stališče administracije, se niso več obotavljali snovati in postavljati novih oblik.“

Določujoči ekonomski vzroki, ki se kažejo v konformizmu in uniformnosti sosesk, so maskirani z ideološkim diskurzom, ki si prizadeva pokazati, da so preozko odmerjene uredbe ovirale ustvarjalnost umetnikov. „Razvoj sektorja produkcije stanovanj je dosegel tehnološko raven, ki zahteva za sprejetje te docela formalne „inovacije“, ki prekriva resničnost družbenih odnosov ter se opira na pestrost in raznoličnost, ki pa dejansko reducira stanovanje na gradbeno igro nakopičenih celic, ozaljšanih z večbarvnimi pročelji ali s prefabriciranimi elementi, ki dajejo podjetnikom nove prodajne argumente (nova umetnost življenja v rastlinskem stebelu v Creteilu).“

Obenem je potrebno regrupiranje vseh dejavnikov, ki sodelujejo pri gradnji. Na koncu leta 1972 se je ustanovil Nacionalni komite družbenih graditeljev, v katerega so se vključili gospodarji gradbišč odločeni, da si pridobijo popolno gospodstvo nad gradnjo stanovanj: „Najpomembnejši smoter je, da damo kupcem stanovanj kar največ jamstev, da bodo do njih prišli; zato pa moramo v vsem in povsem obvladati produkt (....). Naša ambicija je, da postanemo edini sogovornik kupca stanovanja (....) in da začnemo v nekoliko oddaljenejši prihodnosti prakticirati „poskusno prodajo“.“

Stanovanjsko blago, serijsko izdelan produkt, naj bi v prihodnje hitro pošlo. Obseg sosesk bodo zmanjšali, enako tudi roke za dograditev (Guichardova okrožnica), to pa bo skrajšalo čas kroženja kapitala.

Tudi leta 1975 – kot ni bilo leta 1968 in kot ni bilo v vsej stanovanjski zgodovini v Franciji – stanovanjsko vprašanje še ni rešeno. To potrjuje Engelsovo mnenje, po katerem „ima buržoazija samo eno metodo za reševanje stanovanjskega vprašanja na svoj način, kar pomeni, da ga rešuje tako, da rešitev znova spočne vprašanje.“

II. Družbena pravičnost po Barrovem poročilu

Giscard d'Estaing je zaupal nalogo, da opredeli stanovanjsko politiko „napredne liberalne družbe“, dvema komisijama. Prvo vodi Sylvain Nora, drugo pa Raymond Barre. Gre za dve temi: za izboljševanje starih bivališč in za reformo financiranja stanovanj. Sklepi, ki jih je predložila „Barrova komisija“ bi lahko bili, če bi jih dejansko uporabili, ena izmed najpomembnejših etap kapitalistične produkcije stanovanj v Franciji.

Njihova analiza in kritika bi si zaslužili več prostora, kot jima ga lahko tukaj posvetimo. Kljub temu pa je pomembno, da povemo njihove poglavitne smotre.

Ekonomski liberalizem in resnica cen

Načrtovane reforme so neposredne naslednice razvoja, ki smo ga opisali v prejšnjih poglavjih. K temu elementu se potemtakem ne bomo vračali.

Temu razvoju se pripoje okoliščine, ki so posebno markantne. Splošna ekonomska kriza, ki se razvija od leta 1974 obenem vsiljuje in olajšuje novo restrukturiranje francoske ekonomije. Shema ni nova: pravzaprav vsako izmed „velikih kriz“ kapitalizma zaznamuje ista shema.

Eden najboljčutiljivih sektorjev, gradnja, je tudi zdaj znova predmet čisto posebne pozornosti. Obenem pa razvoj ljudskih bojev, zvezanih s problemi „življenjskega okvira“, pomnoževanje obrambnih združenj, razvoj najemniških komitejev, ki jih buržoazna ideologija „okolja“ slabo obvladuje, in tradicionalnih organizacij levece terja od vlade zaostritev družbenega nadzora.

Razredčitev razpoložljivih zemljišč v urbanih conah vznemirja graditelje. Zmanjševanje prebivalstva v urbanih središčih v prid primestjem, ki pogosto „slabo“ volijo, žalosti volilne statistike režima. Ideološko uveljavljanje „bivališča s človeškim merilom“ in policijski nadzor sosesk ne zadostujeta, da bi se izognili možnosti družbenega prevrata. Zlasti pa ostaja ekonomski problem.

Ko v Barrovem poročilu piše: „Število vseljenih stanovanj na leto se nenehno povečuje.“

1950: 68 000	1965: 412 000
1955: 210 000	1970: 456 000
1960: 316 000	1975: 500 000

kaže prav to, da se to „povečevanje“ z leti proporcionalno zmanjšuje. Ne gradijo več po 2000 stanovanj naenkrat. Oblika stanovanjske produkcije iz petdesetih let je obsojena.

Poleg tega in v nasprotju s tistim, kar nam najpogosteje ponavljajo, se od leta 1967 znižuje stopnja letnega naraščanja stanovanjskih posojil, kakor to praktično kaže isto poročilo v enem izmed dodatkov.

Graditelji družbenih stanovanj se grenko pritožujejo: določene gradbene cene so prenizke in ne sledijo razvoju tržnih cen. „Ravnovesne najemnine“ (teoretična najemnina, ki naj bi omogočila rentiranje poslopja v času vračanja pogodbenih posojil za njegovo zgraditev) v novih stanovanjih čedalje bolj presegajo najvišje dovoljene najemnine. Stare soseske se degradirajo, ni pa sredstev za njihovo obnovo in za to, da bi vanj pritegnili prebivalstvo, ki je ekonomsko bolj zmožno plačila in ki je družbeno krotkejše od tistega, ki je tam še zdaj nakopičeno.

Država bi se rada otresla gradnje, da bi se lahko bolje posvetila ekonomskemu restrukturiranju in družbeni kontroli.

Na te ekonomske in družbene negotovosti odgovarja Barrovo poročilo tako, da predlaga sprostitve ekonomskih krogotokov in „resnico cen“, ki ju predstavlja s argumentom izboljšanja kakovosti stanovanj. Najprej gre za reformiranje sistema financiranja gradnje in za reformiranje normativne ureditve:

- v spremenjeni obliki naj bi postala konvencionirana nepremičninska posojila (P.I.C.), financirana s hipotečnimi boni, edini način financiranja komercializiranih stanovanj namenjenih prodaji zasebnikom; to naj bi veljalo za vse graditelje. Posebni režim, ki so ga bili deležni organizmi H.L.M., naj bi zginil;
- sistem načrtov za stanovanjsko varčevanje naj bi vzdrževala znova uveljavljena „resnica stopenj“ (zlasti pri podpisnikih) in boljše prireditve „dohodkov in tveganj zbirnih ustanov“, se pravi, pravzaprav zmanjšanje „izgub, ki bi jih lahko imeli zaradi bližnjega položaja – ali pa po njem – zaradi ravnovesja pologov in posojil“;
- obseg lastnih skladov graditeljev družbenih stanovanj (zlasti javnih organizmov H.L.M.) naj bi se povečal zaradi povečanja najemnin, ki ga bodo prinesle reforme zaradi povečanja prispevka zaposlenih za gradnjo in zaradi odtujitve (s prodajo) dela najemnega fonda. Jasno povedano: gre za to, da odobro organizmom H.L.M. realizacijo beneficijev, ki teoretično nimajo „dobičkonosnega značaja“, in jo pospešijo. To bo še okrepila obveznost, ki naj bi jo imeli H.L.M. in družbe z mešano ekonomijo z lastnimi skladi, da financirajo vsaj 10 % stroškov za nove gradnje;
- višina posojil, dodeljenih organizmom za najemno gradnjo z družbeno pomembnostjo, naj bi bila enotna, nizkih posojil pa naj ne bi bilo več. Obenem pa naj bi odpravili pojem stanovanjske kategorije in „najvišje možne cene gradnje“ (najvišje stroške programa naj bi zdaj omogočilo izrabljanje ustreznih posojil). Obveljala naj bi samo skržena uredba o minimalni kakovosti stanovanj.

Pomen teh ukrepov je jasen. Gre za obnovitev „resnice cen“, se pravi, da odpravo vseh ureditvenih omejitev, ki so bile glede stroškov gradnje postavljene graditeljem. Podjetniki so se razveselili: postavljali bodo lahko svoje cene. Arhitekti in načrtovalni biroji so prav tako slavili: plačani so v odstotkih gradbenih stroškov.

Pred zasebnimi promotorji se je razprostrl trg „družbenega stanovanja“ ki bi lahko postalo rentabilnejše toliko bolj, ker so predpravi specializiranih organizmov znatno skržene, oziroma odpravljene.

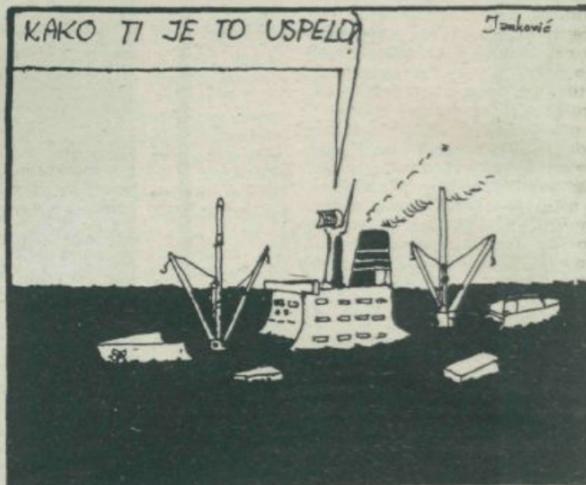
Gre prav za poenotenje, za homogeniziranje stanovanjske produkcije na način, kakor se je to malo prej zgodilo pri produkciji avtomobilov. Barrovo reformo še ne bi prispeli do tega cilja, toda bila bi „velik korak naprej“. Asimiliranje financiranja in funkcioniranja zasebnega in javnega sektorja, posplošitev konvencij, ki združijo oba sektorja – tako na stopni financiranja kot na stopnji gradnje – dopolnjujeta prav zemljiško politiko, jo vodi oblast, kljub temu pa ne rešuje njenih poglavitnih protislovij. O reforme sistemov ustanov javnih trgov in njihove večje prožnosti uveljavljanju integriranih ekip so prešli „arhitekti – tehničari in finančni načrtovalni biroji“ s pomočjo novih „inženirskih pogodb“ že pred tem ukrepi.

Potrebno je industrializirati in rentabilizirati gradnjo, pospešiti kroženje kapitala, to pa je dosegljivo z zmanjševanjem zavore, kakršna je prava navzočnost manj donosnega javnega kapitala, ki je dolgoročno investiran. Graditelje je treba opustiti vsake omejitve stroškov in jim omogočiti, da jim celo ni treba upoštevati finančnih zmožnosti odjemalcev: najemnikov a kupcev. Država jamči za plačilnost povpraševanja: to je drugo k Barrovemu predlogu iz Barrovega poročila.

(se nadaljuje)
prevedel Braco Rot

15. Nova mesta (Evry, Cergy) so glede tega tipična. V Cergyju so hoteli povezati kulturno in trgovsko središče tako, da bi bil prehod med njimi neopazen in bi pripravili ljudi „da trošijo kulturne dobrine.“

1. Giscard d'Estaing v Point, 7. aprila 1975.
2. Entrepriser, junij 1969.
3. Le Moniteur, 17. maja 1975.
4. „Reforme du financement du logement“, La Documentation française.
5. To pomeni zahtevati od reklame, naj objavlja realne stopnje plačevanja pologov (zdaj 8,75 %, ne pa 9 %). Predlagali namreč niso nič, kar bi zmanjšalo razliko med to stopnjo in stopnjo inflacije (več kot 12 % leti 1976).
6. Predvideni so ukrepi za rekrutiranje in plačevanje osebja javnih uradov.

NEVAREN NOREC NA OBLASTI

Veliko jih je, vendar se ta naziv trenutno najlepše prilaga ugandskemu predsedniku. Idi Amin Dada je kot vrhovni poveljnik ugandske armade prišel na oblast 25. januarja 1971 z udarom, v katerem je vrgel predsednika dr. Miliona Oboteja, in se je še vedno drži kot pijan plota, ki se mu že močno maje pod rokami. V poročilu (objavljenem 19. oktobra 1978) humanitarne organizacije Amnesty International s sedežem v Londonu piše, da je Aminov represivni aparat v nekaj manj kot osmih letih svojega obstoja umoril najmanj 100 000 ugandskih državljanov, osumljenih delovanja proti Aminovemu režimu; vsteti so najbrž tudi predstavniki nekaterih režimov sovražnih plemen (npr. nilotsko, severno ugandsko plemo Lango, iz katerega je bivši predsednik Obote), ubiti v masovnih pokolih. Aminova vojaška policija, javna varnost in državni preiskovalni urad so organi, ki politične zapornike po mučenju (ena od metod je tudi iztikanje oči) navadno ubijejo in potem pustijo njihova trupla v gozdovih, rekah ali jezerih. Poročilo vidi v mednarodnem pritisku na Aminov režim najboljšo možnost za rešitev krvave situacije v Ugandi.

Vendar vemo precej dobro, kako delujejo „mednarodni pritiski“: navadno so brez koristi, zlasti pa bi bili v Aminovem primeru, saj so njegovi prijatelji Libija, Irak, Sirija, Saudska Arabija in morda Maroko, kateri so se do sedaj že večkrat poživljali na mednarodno solidarnost.

našnji prestolnici Ugande Kampali, Ankole na skrajnem jugozahodu današnje Ugande, Bunjoro severno od prejšnjih dveh in Toro), v katerih je imel kralj (kabaka) despotsko oblast, čeprav si je kdaj tudi pomagala s svetom starešin (lukiko). Spopadi med temi državami ter plemeni in celo vasmí znotraj teh držav so bili vsakodnevni v 18. in 19. stol. Zato arabskim lovcem na sužnje ni bilo težko, navadno s privoljenjem in pomočjo vladarjev in poglavarjev, ki so bili seveda poplačarji za svoje usluge, po letu 1844 spremeniti omenjene dežele v svoje neomejeno lovišče. Raziskovalca J.H. Speke in J. A. Grant sta leta 1862 kot prva Evropejca ob zahodni obali Viktorijinega jezera prišla v prestolnico bugandskega kralja Muteze I. in se nato odpravila ob Nilu naprej na sever proti Sudanu. Zanimanje Evrope za ekvatorialno Afriko se je povečalo. V 70-ih letih sta Sir Samuel W. Baker in za njim polkovnik Charles G. Gordon v službi egiptovskega kediva „ponesla egiptovsko zastavo“ na področje današnje Ugande. Gordon je nameraval organizirati verigo vojaških postojank od Sudana do Mombase na vzhodni obali Afrike, ki naj bi preprečile lov na sužnje in zagotovile kedivu (ki je bil pod močnim vplivom Anglije) oblast nad omenjenimi predeli; vendar je večji del svojih čet umaknil že leta 1879, torej dve leti pred mahdijskim uporom, ki je za vrsto let onemogočil vsako anglo-egiptovsko osvajaško akcijo preko Sudana proti

barski sporazum; mejo proti belgijskemu Kongu je leta 1894 potegnil angleško-belgijski sporazum, ki je določil trideseti poldnevnik in razvodje med porečjema Nila in Konga za mejo med posestvi obeh držav (dokončna meja na tem področju in tudi meja proti belgijski Ruandi je nastala leta 1911); leta 1902 so angleške oblasti vključile v kenijski protektorat del ugandske vzhodne province do reke Kedong, leta 1914 v sudanski protektorat ugandska kraja Gondokoro in Nimule, leta 1926 pa v kenijski protektorat ugandsko Rudolfovo provinco zahodno od Rudolfovega jezera. Protektorat Uganda je tako dobil meje, ki jih ima danes država Uganda. V dejstvu, da so neodvisne afriške države nastale v mejah kolonialnih posesti in protektoratov, ki so dostikrat cepili plemenske, jezikovne in rasne skupine, je treba iskati vzrok za vrsto njihovih notranjih (spopadi med plemeni) in zunanjih konfliktov (spopadi za ozemlja oziroma „pravičnejše meje“). Ker bi kakršnokoli spreminjanje sedanjih mej med afriškimi državami sprožilo plaz novih teritorialnih zahtev, je razumljivo vztrajanje Organizacije afriške enotnosti (OAE) pri nespremenljivosti mej iz kolonialnega obdobja.

Angleške kolonialne oblasti so odpravile lov na sužnje in vedno bolj se je razvijalo predvsem misijonarsko šolstvo in zdravstvo. Uganda pa se je seveda evropeizirala tudi v gospodarskem pogledu s prodorom

Novi federativni državi je vladal bugandski kralj Muteza najprej leto dni kot ustavni monarh, potem pa kot voljeni predsednik, dokler ga ni 22. februarja 1966 odstavil predsednik vlade dr. Milton Obote, opirajoč se na absolutno večino, ki jo je v parlamentu (lukiko) imela njegova stranka Uganda People's Congress s skoraj 500.000 člani. Obote je z vojsko zatrl upor bugandskih rojalistov, prepovedal njihovo politično stranko in s pomočjo nove ustave (8. september 1967) centraliziral državo in koncentriral v svojih rokah funkcije predsednika države, predsednika vlade in vrhovnega komandanta armade; zakonodajno oblast je sicer pustil parlamentu, vendar je v njem vladala njegova stranka. Zato lahko rečemo, da je v mnogočem utrl pot kasnejši Aminovi diktaturi. V gospodarstvu je Obotejev režim uvedel sistem planiranja ob prevladovanju privatnega kapitala, skušal s pomočjo sindikatov zagotoviti socialno varnost in skrbel za razvoj zdravstva in šolstva. V zunanji politiki se je že od razglasitve neodvisnosti neuvrščena Uganda, ki je bila pod kraljem usmerjena bolj zahodno, pod Obotejem vezala bolj na države vzhodnega bloka.

Aminov vojaški fašistoidni režim je takoj po udaru razpustil parlament (2. februar 1971), prepovedal politične stranke in uvedel strahovladu v deželi. Po začetnem zblizanju z Zahodom so se odnosi, zaradi nasprotovanja zlasti Velike Britanije

država! V času tega spopada je tanzanijski časopis „Daily News“ napisal, da bo „Aminov režim kmalu dobil nepozabno lekcijo“. To se dogaja prav sedaj, ko se upor hitro širi po Ugandi. Najmočnejše odporiško gibanje je brez dvoma Obotejevo, poleg tega pa prihaja do sporadičnih uporov tudi v Aminovi Armadi in do akcij rojalistov, ki so sicer bolj sovražni Oboteju kot Aminu. Idi Amin se najbrž ne bo več dolgo držal na svojem položaju v Ugandi, pač pa bo kmalu v pregonstvu, morda celo v kakšni blaznici, vzdihoval nad težko usodo sebe, „najboljšega ugandskega strelca, plavalca in boksarja, vojskovodje svetovnega pomena“, občudovalca Hitlerja, kateremu sicer zaradi britanskega nasprotovanja ni postavil spomenika v Kampali, pač pa mu je v spomin natrosil trupla po vsej Ugandi.

Še tole: Uganda (236/036 km², nekaj nad 11 milijonov prebivalcev, bruto nacionalni dohodek okrog 150 dolarjev na prebivalca) spada med gospodarsko slabo razvite dežele, odvisne od tuje pomoči, kljub bogatim plantažnim nasadom, rudam (baker, kobalt, kositer) in fosfatom. Poleg Aminovega režima jo tlačijo še brezposelnost, neurejeno zdravstvo in šolstvo, slabe komunikacije ter spalna in druge tropske bolezni.

J.S.
(Janez Peršič, Cesta 27. aprila 5.)
Ljubljana

Obstoja pa druga dosti boljša možnost, ki se že uresničuje: gverilska vojna s pomočjo sosednjih dežel, zlasti Tanzanije, hude nasprotnice Aminovega režima. Iz množice beguncev, ki so v zadnjih letih zapustili Ugando, ne bi smelo biti težko ustvariti kolikor toliko enotno intervensijsko armado, ki bi potem v domovini še narasla s številnimi tihimi sovražniki režima, zlasti s pripadniki nekaterih plemen na severu države. Poleg tega vlada nezadovoljstvo tudi v Aminovi armadi, tako da se zadnje čase njegov režim, ki so ga v začetku označevali kot proizraelskega drži predvsem z bratsko pomočjo v orožju in vojakih zgoraj naštetih arabskih držav. Jugoslovanska zunanja politika žal ni nič kaj ostra pri obsojanju razmer v Ugandi in tudi gospodarski stiki med Jugoslavijo in Ugando, začeti pod strmo-glavljenim predsednikom Obotejem, se še naprej normalno razvijajo. Pa vendar je Aminov režim, če verjamemo podatkom iz zgoraj navedenega poročila, veliko bolj zločinski kot sta režima v Čilu ali Južno-afriški republiki.

Kdor razmišlja, kako da se lahko toliko časa držijo režimi, ki z relativno maloštevilnim aparatom zatirajo in celo morijo svoje podložnike, verjetno pride do sklepa, da se še tako zatiralski režimi vendar nastanjajo na manjšino, ki ji je dobro (ali se ji vsaj zdi tako, pa čeprav tu in tam tudi kdo izmed njih pade v nemilost in pod nož), in na večino, ki molče prenaša nasilje nad drugimi, ker vsak njen pripadnik misli: „saj mene to ne bo doletelo“ in „tako hudo pa spet ni“; tako imajo torej ti režimi proste roke, da udarijo po upirajoči manjšini. Z pristavkom, da se vse to v Ugandi dogaja, vsaj po pojmih razvitega sveta, v precejšnji materialni in duhovni zaostalosti, plemenski razdrobljenosti in verskem fanatizmu; vse to tiranom samo olajšuje delo.

Poglejmo, kako je potekala zgodovina Ugande, tako značilna za zgodovino vse Afrike, da bomo morda bolje razumeli današnjo situacijo. Staro bantujsko prebivalstvo na področju današnje Ugande je od 15. stoletja dalje doživljalo invazije hamitskih, nilo-hamitskih in nilotskih pastirskih plemen s severa, ki so staro prebivalstvo potiskale proti jugu. Ta bojevitva pastirska plemena so nato tudi na jugu zavladala nad kmetijskimi Bantujci in v 17. stol. organizirala države (najpomembnejše med njimi so bile Buganda ob Viktorijinem jezeru s centrom v da-

Velikim jezerom. Leta 1877 so se pojavili prvi anglikanski misijonarji v prestolnici kralja Muteze I., ki so jim kmalu sledili katoliški. Ker se je istočasno širil tudi islam, je prihajalo do verskih napetosti in kasneje tudi do malih vojn med zavzetimi verniki. Za vzhodno Afriko so se tedaj že zanimale tudi druge kolonialne sile. Poskus Karla Petersa, da bi s podobnimi pogodbami, kot jih je sklenil s plemenskimi poglavarji na ozemlju današnje Tanzanije, razširil nemški kolonializem tudi na dele današnje Ugande, se je ob nasprotovanju Anglije končal s sporazumom o Helgolandu in Zanzibaru (1. julij 1890), s katerim je Anglija izročila Nemčiji otok Helgoland (angleško pomorsko oporišče med Vzhodnimi in Severnimi Frizijskimi otoki). Nemčija pa Angliji otoka Zanzibar in Pemba; v sporazumu je bila določena tudi meja angleške in nemške interesne sfere v vzhodni Afriki. Ta z ravnilom začrtana meja se je z manjšimi spremembami ohranila do danes kot meja med Ugando in Tanzanijo. Takoj za tem je kapetan F.P. Lugard kot predstavnik Britanske imperialne vzhodnoafriške družbe sklenil sporazum z bugandskim kraljem Mvango in angleški kolonialni kapital si je s tem ustvaril novo možnost za delovanje v tej deželi. Ker pa je omenjena družba zašla v finančne težave in ker so grozili mednarodni zapleti, predvsem napredovanje francoskih in belgijskih kolonialistov proti angleškim posestim v severovzhodni in vzhodni Afriki, je angleška vlada preko svojega zastopnika Sira Geralda Portala 1. aprila 1893 razglasila začasni protektorat nad kraljestvom Bugando, ki je čez dobro leto postal stalen, in ga nato leta 1896 razširila nad kraljevino Bunjoro, kjer je potem imela še tri leta opravka z gverilci bunjorskega kralja Kabarege in ubeglega bugandskega kralja Mvange. Da bi angleška vlada odpravila napeto situacijo v protektoratu, je pooblastila Sira Harryja Johnstona, da bi tam organiziral civilno upravo in sklenil sporazum z bugandskimi regenti in poglavarji. Sporazum je predvsem določil, da bo kraljestvo Buganda provinca protektorata Ugande in podrejeno njegovim zakonom, z dodelitvijo zemlje v last poglavarjem je okreplil njihov položaj proti kralju. Podobne sporazume je potem angleška vlada sklenila s kraljestvi Toro (1900), Ankole (1901) in Bunjoro (1933). Meje današnje Ugande so se določale takole: na jugozahodu jo je, kot že rečeno, začrtal helgolandsko-zanzi-

kolonialnih oblik gospodarstva (uvajanje plantaž bombaža, kave, čaja, kakaa in gumija in kolonialne trgovine, ki je bila v precejšnji meri v rokah Azijcev, zlasti Indijcev); temu namenu so služile predvsem številne nove ceste in za njimi (v letih 1929–1931) tudi železnice. Do večjega naseljevanja evropskih kmetov pa ni prišlo zaradi boljših pogojev, ki jim jih je nudila Kenija, poleg tega pa je bilo že leta 1916 prepovedano prodajanje zemlje Evropejcem. Gospodarsko izkoriščanje dežele je prineslo korist predvsem tujcem, čeprav se je začela razvijati tudi domača buržoazija. Druga svetovna vojna je prinesla nemir tudi v ta del sveta in zlasti domači izobraženci in nekateri plemenski voditelji so začeli zahtevati avtonomijo ali celo neodvisnost. V Bugandi, kjer je bila tradicija neodvisnosti najmočnejša, je leta 1945 izbruhnil protiangliški upor in se ponovil leta 1949. V zakonodajni svet protektorata so prišli leta 1945 prvi domačini in njihovo število se je potem še večkrat povečalo. Angleška vlada je nato leta 1949 in 1955 razširila lokalno samoupravo afriških kolonij, vendar ni mogla odpraviti njihove zahteve po neodvisnosti. Po sporu leta 1953 z bugandskim kraljem Mutezo II. so se začela dolga pogajanja med predstavniki domačega prebivalstva in angleškim guvernerjem, ki jih je skušal pomiriti s predlogom o petdeset odstotni participaciji domačinov v zakonodajnem svetu ugandskega protektorata in delni participaciji v vladi. Vendar je predlog propadel in angleški vladi ni kazalo drugega, kot da po približno sedemmesečnem obdobju začasne samouprave 9. oktobra 1962 podeli Ugandi neodvisnost.

Aminovi notranji politiki, kmalu zelo ohladili (eden od glavnih vzrokov je izgon z zaplembo premoženja vseh državljanov azijskega porekla) in Uganda si je poiskala zaveznike predvsem med zgoraj omenjenimi arabskimi državami. Z vojaškim napadom na Tanzanijo v začetku novembra (s katero je bil v sporu od svojega prihoda na oblast) je Amin po vsem videzu predvsem želel uničiti Obotejeve pristaje, ki so se na tanzanijskem ozemlju, kjer živi tudi sam Obote, pripravljali za boj proti Aminovi diktaturi. Amin je z napadom gotovo tudi želel, kot vsi fašistoidni režimi, obrniti pozornost svojih podložnikov na zunanje politično sceno in z demonstracijo vojaške moči Ugande dvigniti njihov nacionalizem in zaupanje v režim. Poleg tega bi bila reka Kagera, ki jo je za nekaj dni tudi dosegel, brez dvoma boljše strateška meja, kot je današnja „helgolandsko-zanzibarska“ in dalo bi se jo tudi zagovarjati pred mednarodno javnostjo kot nekdanjo južno mejo kraljestev Buganda in Ankole, katerih dedič je Uganda. Kakšen drug izgovor bi Amin težko našel, saj živijo na obeh straneh tanzanijsko-ugandske meje in se širijo daleč na eno in na drugo stran bantujška plemena, ki govorijo predvsem jezik lunjoro. Zvezni sekretariat za zunanje zadeve SFRJ je dokaj pozno (14. november 1978), skoraj štirinajst dni po začetku spopada, jasno obsodil ugandsko agresijo, pred tem (2. november 1978) pa je uradni predstavnik sekretariata za zunanje zadeve Mirko Kalezić glede omenjenega spopada izjavil, da se „Jugoslavija zavzema za miroljubno poravnavanje sporov in konfliktov, zlasti med prijateljskimi neuvrščenimi državami“. Uganda, vsaj za mene, nikakor ni prijateljska

MATI NARAVA SE PRITOŽUJE

Mikroskop (Zaharius Joanides, 1610) in teleskop (Hans Lippershey, 1608) sta postavila oko na laž. Pahnila sta lastnika v dvakrat neomejeno kraljestvo domišljije...

Nič kaj spoštljivo ni opazoval raziskovalnih strasti svojih sodobnikov Jonatan Swift (1667-1749):

„Naravoslovci so odkrili, da bolho manjše bolhe žro, te pa grizejo še manjše in tako naprej ad infinitum“

A prav njegov Guliver je postal najlepši spomenik misli o relativnosti človeške dimenzije.

Leta 1755 je občutke (in upanja) sodobnikov oče Rudžer Boškovič opisal v svojih opombah k „Philosophiae recentioribus versibus tradita a Benecto Stay, libri decem (Vol III, pp. 421 f):

„Umljivo je, da je v komaj vidnem zrnu peska skrit cel svet poln majhnih živih bitij, prikritih ne samo našemu očesu, temveč celo tistim drobnim bitjem, ki nam jih pokaže mikroskop“.

Ali ne obstaja dolga vrsta takih svetov, med katerimi je velikostni odnos tolikšen kot med zrnom peska in celim svetom? Večkrat premišljam o tem in o velikih pogačah sira, v katerih so majceni insekti. Morda pa moči našega mikroskopa pobegnejo še mnogo manjša bitja? Majhne kroglice pod možnostmi našega opazovanja so zanje podobno, kot je za nas Zemlja. Imajo pa vseeno svoje lastne province in kraljevine. Njihovi astronomi skozi teleskope opazujejo druge kroglice iste snovi. Zdiyo jim se zelo oddaljene, saj merijo razdalje v ogromnih količinah svojih čevljev in laktov. Tamkajšnji filozofi se ponašajo s poznavanjem sosednjih kroglic, čeravno nobeden njih ni nikoli predril površja in si pridobil kakršno koli vedenje o njih...

Karkoli že je na stvari, ne gre dvomiti, da predstavlja naš neznan trenutek zelo dolgi čas tem majceni bitjem.

Videti je, da se tem živalcam dogaja podobno kot opazimo pri nihalih — manjša je dolžina nihala, večje je število nihajev v danem času. Tako ta minubitja, zakopana v sirovi pogači, gredo skozi 3-4 generacije v dnevu, vidijo dan kot stoletje. Dva meseca, ki sta minila od nastanka sira, pa se jim predstavljata kot tisočletja obstoja vesolja. Neminljivo slavo pa imenujejo tisto, ki traja 2-3 mesece.

Vsemu navkljub imajo za velepomembne zakone, ki vladajo na njihovi majhni Zemlji.

Kaj je njihova najstarejša zgodovina?
Kaj je vojna slava njihovih dedov in pradedov?
Kaj je upanje po stoletni slavi? "

OMEJEVANJE NARAVE

Domovino grških kiklopov so pogumni mornarji poslali na oni svet. Palčki, dobri in hudobni, so zlagoma ugotavljali, da so zrasi nekaj velikostnih stopenj preveč. Toda vdali se niso, čeravno jim je trda predla.

Palčkom sovražni znanstveniki so začeli naravo omejevati. Prva dejanja v tej smeri so palčkom pustila hladno kri, šele pričujoče stoletje jim je pokazalo zobe. Toda začniva od kraja.

V Franciji poznega 17. stoletja je preživel svoje tiho življenje Guillam Amontons. Spreminjal je temperaturo svojega živosrebrnega termometra in meril pritisk. Tako je celo stoletje pred Gay-Lussacom ugotovil Gay-Lussacov zakon. Leto 1699 je opisal svoja opazovanja. Trdil je, da bi znižanje temperature na -240°C spravilo pritisk na nulo. (poznejša merjenja kažejo na -273°C)

Narava je hočeš-nočeš morala priznati svojo omejenost.

Ni ostalo samo pri tem. Že Benjamin Franklin (1706-1790 — je menil, da je elektrika „zrnata“. Lep eksperimentalni dokaz pa se je posrečil Robertu Millikanu šele leta 1910 (leta 1923. je dobil Nobelovo nagrado).

Še eno mejo smo nasledili iz sosednjega stoletja. John Dalton je 1808, sklicujoč se na Demokrita (še bolj pa na eksperimentalno kemijo), obudil pojem atoma, najmanjšega delca materije.

Toda na tem področju se narava ni pustila kar tako. Naše stoletje pa je, čudo prečudno, stoletje meja.

Že v prvih mesecih je Max Planck kvantiziral sevanje in proglasil najmanjšo možno akcijo (h). Vendar se je mož upiral posledicam lastnih ugotovitev, tako da ne gre njemu pripisovati krivde za neprespane noči pred izpitom iz kvantne mehanike.

Pet let pozneje drzni Einstein odzame naravi možnost nadsvetlobne hitrosti.

Vse to je bil le uvod. Tragedijo prinese neomejeni naravi povojni razmah kozmologije in fizike elementarnih delcev: — na vse načine ji skušajo omejiti tako prostor kot čas (teorija „big banga“).

Zadnji krik pa je iskanje zgornje meje temperature:

Tu ne gre za končno energijo kozmosa. Stvar je v tem:

Če bi liter zraka stisnili na velikost protona, bi dobili $3 \cdot 10^{16} \text{K}$. Trdim pa, da to ni mogoče, da naraščanje temperature začne pešati nekako pri $T^0 = 2 \cdot 10^{12} \text{K}$. Krivec je — močna interakcija. Toda najprej o tem, zakaj ravno $2 \cdot 10^{12} \text{K}$?

Opazujemo trke hadronov (mednje spadata tudi proton in nevtron), ki trajajo kakih 10^{-23} s. Pospeševalniki zlahka dosežejo T^0 , nadaljnje pospeševanje pa povzroča preglavice.

Te kar vidim, kako trgaš Tribuno, da bi jo uporabil v povsem nečastne namene. Temperatura je mera za hitrost delcev samo, če jih je veliko — jaz pa tu govorim o temperaturi trka dveh elementarnih delcev!

Postoj!
Že več kot hadroni zgublajo svojo elementarnost. Odkar so zvedeli za Einsteinov $E=mc^2$, se jim je popolnoma zmešalo:

Če pospešimo prvor v njegovega kolega, se fanta raztreščita, ne da bi se uničila. Manj skrivnostno, če je le energija dovolj visoka, se raztreščita na več „delčkov“ (večinoma mezonov, ki so kvanti njihovega polja, ne da bi sama izginita. Ne samo, da bomo po trku našli poleg mezonov oba protona (nevtrona) čila in zdrava, lahko se pojavijo še dodatni nukleoni skupaj z njihovimi antidelci.

Kar zamisli si: karambol dveh tovornjakov — pojavi pa se ducat stoenk (ta baznih), kamion plus antikamion, pa še oba originalna tovornjaka nepoškodovana (le barvo morda spremenita). Zamisli si obraz policajja, ki piše poročilo o nesreči. Večno hvalo si dolžan pionirjem relativistične in kvantne mehanike, da svojim zakonom niso predpisali veljavnosti v makrosvetu navadnih hitrosti!

Vsekakor pa ti poizkusi kažejo, da moramo kapitulirati pred zahtevo mezonov po nazivu „elementarni delec“. Definicija elementarnih delcev je torej:

elementarni delci se sestojijo iz

ŠTEVILO DELCEV

T¹

T²

T³

GIBALNA KOLIČINA

Pametni možje so že pred nami (Max Planck) ugotovili, kolikšna temperatura ustreza kateri krivulji.

Tako lahko ugotovimo temperaturo hadronske materije „stisnjene“ na 10^{-15}m , ki živi 10^{-23}s (nukleon): Preštejemo „delčke“, ki nanje razpade in jim izmerimo gibalno količino. Primerjava z umeritveno krivuljo nam da tisti presenetljivi rezultat — ko povečujemo hitrost upadnih delcev, narašča temperatura pro: T, potem se pa „upre“.

Manj kot 1% proizvedenih „delčkov“ kaže deviacije, ki pa še niso pojasnjene (prirejeno po Ref. TH. 2272 — CERN, 4. januar 1977).

Zmotno pa bi bilo misliti, da je neomejena narava izgubila vse svoje oboževalce. Tako na naše večje lahko gledamo kot na črno luknjo v nečem drugem vesolju. Ali pa primerjamo hadron z vesoljem — namesto jedrske imamo tu gravitacijsko silo, pa še razdalje se nekoliko ne skladajo...

OMEJENOST OMEJEVALCEV NARAVE

Toda najhujše šele prihaja. Ideja omejevanja narave se je prikupila tudi družbenim slovcem.

Tako je leta 1972 klub iz Rima v svoji knjigi napovedal zemljanom „meje rasti“. Romantičnost motiva je nemudoma privabila množice ekologizirajočih dolgočasnežev, ki se še dandanes medsebojno prepričujejo glede bližnjega potopa.

Spričo teh velepomembnih zadev je vprašanje omejenosti narave zdrsnilo naravoslovce iz rok. Postalo je politično vprašanje — posebno ekologija. Temu se ni čuditi. Ogromna sredstva, ki jih požirajo fundamentalne raziskave, ne da bi „rešile“ temeljne človeške probleme, burijo kri k družbi usmerjenim mislecem. Nedvomno se čutijo poklicane „varovati znanost stranpoti“. Odtod njihov imperializem, ki jih sili ocenjevati dosežke znanosti, katere osnov ne poznajo.

Takole sta prerokovala velika heretika „zahodne“ misli: „Kapitalizem je od vseh do tedaj dostojanstvenih dejavnosti, ki se je nanje gledalo s strahospoštovanjem, snel svetniško avreolo, ljudi, ki se z njimi ukvarjajo, pa je spremenil v navadne najemniške delavce.“

Eden boljših metrov, s katerim izmerimo, ali „so“ neki dejavnosti že sneli avreolo, je rojstvo njene sociologije (filozofije). Tako si svojo sociologijo vneto nabavljajo kulturniki, delavci, družine, religije, umetniki, industrije, literati, lokalne skupnosti in celo sociologi sami. Baje bomo kmalu priča cvetenju sociologije sociologije sociologije.

Hiperprodukcija sili sociologe k intenzivni uporabi domišljije. Iznajdba kakšne nove sociologije je danes že trd oreh, zato marsikateri odvečni človek tarna o svojem prepoznem rojstvu.

Tako so tudi naravoslovci „ponudili“ gostoljubje sociologom. Če so se v začetku še skušali sami „sociologizirati“ (J.D. Bernal, T.S. Kuhn ...), so jih danes njihovi bolj učeni bratje že popolnoma zatrli.

Nogometna tekma jeseni 1976 v Portorožu je pokazala, da tudi domači družboslovci niso od muh. To naj ti pokaže ena sama tamkaj mišljena zgodovinska misel Emila Milana Pintarja:

„... Opravičujem se fizikom, vendar me kot človeka pravzaprav ne prizadene bistveno, ali obsega zgodovina zemlje 10 milijard let ali 10 in pol milijard neke določene zgodovine, ali atomsko strukturo materije danes pojasnujemo z dvema ali tremi „kvarki“, s takimi ali drugačnimi lastnostmi in stopnjo njihove obstojnosti. To so verjetno zelo zanimivi problemi, mogoče življenjski problemi neke znanosti, vendar me bistveno, kot človeka, ne prizadenejo...“

Tako je Slovenija kot Evropa, te dni končno dočakala znanost o znanosti.

Slovenski „prvček“ je skozi špalir ploskajočih vstopil med svoje starejše brate. V njegovo čast so seveda priredili — SEJO.

Veliko je ljudi, ki pišejo dobre knjige. Toda seje na Slovenskem prirejajo le tisti, ki imajo ta prave „strice“.

Tovrstne seje počastijo s svojo prisotnostjo štiri vrste bitij:

1. nedefinirani in nesposobni, ki z svojimi zaspanimi očmi ustvarjajo potrebno gnečo na tovrstnih prireditvah,
 2. mladi karieristi, ki v nenaravni skromnosti hvalijo svoje nadrepnike. Z žalostjo sem opazil, da so se tej vrsti pridružili tudi nekateri znanstveniki — nepotrebno „v rit lezenje“ ali bridek spomin na portoroški poraz? ?
 3. resni znanstveniki, ki ne vedo, da gre za farso in skušajo kritizirati knjigo. To zvrst sestavljajo ljudje, ki nimajo vidnega profita od pričujoče knjige — naravoslovci in ekonomski,
 4. člani klana, osebk, katerih klavna dela tudi častijo s podobnimi sejami. Znano jim je, da je njihovo besedičenje normalnemu človeku popolnoma nerazumljivo — zato skušajo čim dlje obdržati besedo.
- Sejali smo dolgo in ne povsem brez pametne misli — te pa so v kali zatrli.

Zalostno, z mejo rasti popolnoma zavrto kamenje naše matere tlačijo tisoči tistih, ki jih vrli „oni“ klasificirajo v rod znanstvenikov. Pa ne samo to. Vrli bratje se čutijo pozvane, da nam, ubogim fahidiotskim param privzgojijo revolucionarno zavest.

„Nekaj jih je med samimi „znanostjo se ubadajočimi“, ki so že osposobljeni za razredno samoanalizo“ — nas je pohvalil slavljeneec. To je storil potem, ko je slišal alarmantno novico, češ, da bi Einstein ne našel časa za relativnost, če bi ga zaposlovala lastna razredna zavest.

Kaj ko bi si fant namesto citiranja in preučevanja lanskoletnih dilem znanosti privoščil moderno jugoslovansko stvarnost? Zakaj ne zmoremo niti zobne paste brez tuje licence? ?

Vprašaji je zadel v črno, slavljeneec je zavijugal možgane. Todi kratek pogled na črne pomembneže, katerih prikimavanje financirni raziskave, mu je povedal:

Proletarcu pravil bi o nas?
Drago stal bi ta te špas!

Južnič Stanislav

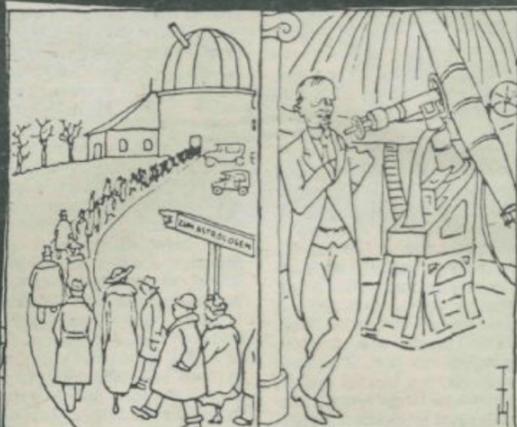
1. La manot ni več denarja, observatorij je v ruševinah.

2. Profesor astronomi lastni prasi denarja od vlade.

3. Popolnoma odupan, se odloči da bo postal član vlade.

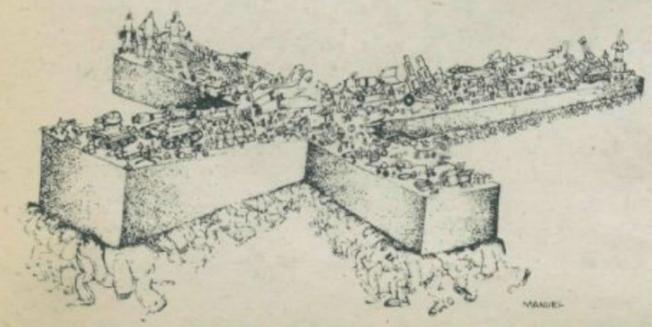
4. Kot astrolog štima horoskope uspešnim emokorejancem.

5. Njepove presokbe postanejo kmalu denarja kot pečka: lelo iskane nabavi si najnovije im najpolje imitrambte. (im lepo obleko)

6. Lda j una profesor denarja kot pečka: lelo iskane nabavi si najnovije im najpolje imitrambte. (im lepo obleko)

Th. Th. Heine, V Nemčiji, leta 1921.

FERHANDO RIVAS SANCHEZ,
ELIZABETH REIMANN WEIGERT:

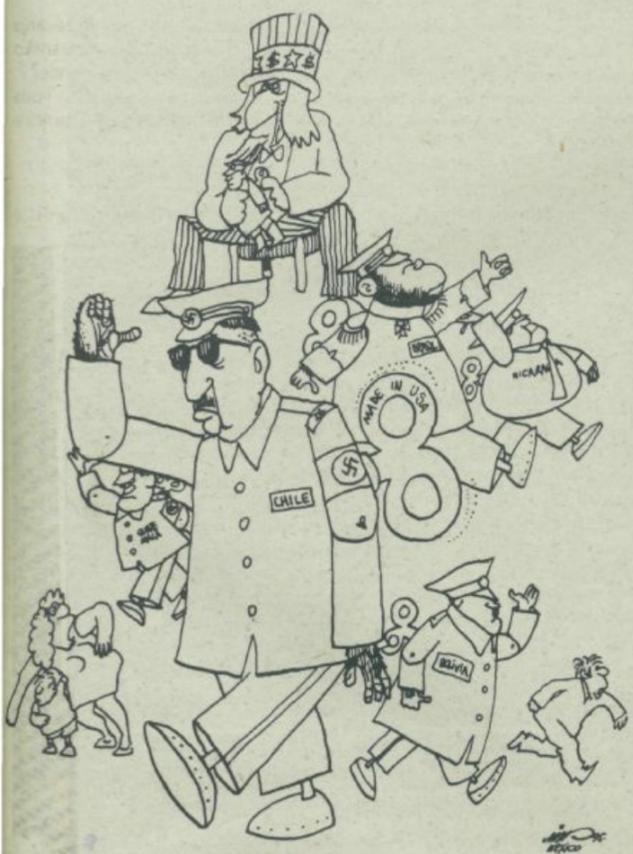
**OBOROŽENE SILE ČILA: PRIMER
IMPERIALISTIČNE PENTRACIJE**

(odlomek)

Vsega skupaj je leta 1977 na vseh kontinentih obstajalo več kot 3000 severnoameriških vojaških baz poleg 428 vojaških kompleksov velikih razsežnosti, čeprav je gotovo, da se v vseh teh enotah ni urilo tujih oficirjev. V celoti se je v USARSA in IAAFA specializiralo več kot 40.000 latinskoameriških vojaških osebnosti. Oktobra, leta 1973 je več kot 170 „učencev“ doseglo položaj šefa vlade, ministra, vrhovnega vojaškega poveljnika ali direktorja vojaške obveščevalne službe. V Čilu je USARSA, po pisanju časopisa „The New York Times“ (23. oktobra leta 1973) izšolala direktorja obveščevalne službe, komandante 2. in 3. divizije in komandante „divizije za pomoč“, kakor tudi komandante inženirske šole zelenih pokrival – kar je sinonim za center za mučenje, padalsko šolo v Peldehueju ter šolo specialnih enot (v istem centru). Poleg tega so bili štirje člani Pinochetove hunte izšolani v Panami ali ZDA.

Med letom 64. in 70. je bilo na učnem programu več kot 2000 različnih tečajev (v trajanju od 2 tednov do 2 let) v 189 bazah znotraj teritorija ZDA, v 31 zveznih državah. Spisek teh šol gre vse od šole za vojaške „kaplare“ (v srhrv.) v Fort Slocumu, zvezna država New York, „U. S. Army Intelligence School“ v Fort Holabirdu, zvezna država Maryland, pa vse do znane Specialne vojaške šole v Fort Bragg-u. V te komplekse so vključeni številni različni inštituti, vse od bolnišnic pa vse do skladiščnikov ali vojaških računovodij. Toda navkljub temu, neki uradni dokument iz leta 64. govori o 350-tih vojaških objektih v samih ZDA, kjer se urijo tudi vojaki.

Programi zveze za vojaško pomoč pošiljajo v ZDA letno približno 18.000 vojaških oseb iz desetine različnih dežel. Drugih 10.000 obiskuje vsako leto različne tečaje, ki jih jim nudi Pentagon pod različnimi imeni in programi nekateri od njih so „dodani“ in financirani v skupni obliki CIA in „medameriške pomoči za razvoj.“ Ta poslednja organizacija skrbi za urjenje policijskih enot v „International Police Academy“ in Washingtonu, ki je do začetka šestdesetih let delovala v coni panamskega prekopa pod imenom „Inter-American Police Academy“ Na teh tečajih dobiva „potrebno znanje“ vojaštvo iz približno petdesetih dežel, od tega več kot polovica iz same Latinske Amerike. O teh tečajih bomo kasneje podrobneje spregovorili, za sedaj nam zadostuje, da to urjenje vključuje tudi tečaj „izpraševanja“ ter tečaj v vojaškem centru Fort Bragg, kjer se „učenci“ izpopolnjujejo v specializiranih tečajih za protikomunistično indoktrinacijo in protigverilsko taktiko. V letu 1977 je več kot 12.000 severnoameriških inštruktorjev urilo vojaško osebje drugih držav zunaj teritorija ZDA (nacionalnega teritorija). Ni nujno, da se to dogaja v bazi U.S. Leta 1969 je delovala „gibljiva“ ekipa za urjenje v 26 deželah, kjer so trenirali vojaške enote teh dežel po načinu vojaških enot U.S. ter istočasno trenirali tudi protigverilsko tehniko bojevanja. Te ekipe, ki delujejo na področju Latinske Amerike, so praviloma bilingvistične; in včasih pošlje izdelovalec orožja skupaj s slednjim tudi civilno tehnično osebje, ki sodeluje v teh tečajih. Veliko število tečajev, ki ne pripadajo programu „zveze vojaške pomoči“, neposredno financira Pentagon kot del programa prodaje orožja. V zvezi s številkami je „The New York Times“ 1. nov. 1970. leta objavil, da se v tem trenutku uri 8.000 oficirjev v intenzivnih

3 i g k y

tečajih, ki jih neposredno financira Pentagon, medtem ko 5.300 oficirjev, ki obiskujejo tečaje v ZDA „financirajo vlade njihovih dežel“ ter 2.800, ki jih financira vseameriška vojaška pomoč. Ta druga skupina, tako bi se zdelo, dobiva „potrebno znanje“, ki ga podpirajo severnoameriški državni fondii uradno namenjeni drugim ciljem, na primer programu v obsegu 700 milijonov U.S. doll. v programu „zveze za mir“. Poleg tega, to ne vključuje drugih 2.000 tujih vojaških osebnosti, ki se vojaško urijo „po enotah“, kar pomeni, da so vključeni v npr. posadko vojne ladje, kjer se daje seveda tudi potrebna ideološka indoktrinacija. Izmed mnogih načinov, na katere se opirajo ti tečaji, velja spomniti na dopisne tečaje številnih inštitutov za visoke vojaške študije v ZDA. Tako na primer „Industrial College of the Armed Forces“ – najvišji te vrste znotraj severnoameriških oboroženih sil – ne sprejema tujega študentskega kadra, toda nudi jim dopisne tečaje, ki vključujejo mednarodno politiko in antikomunistično indoktrinacijo. Vsebinska teh tečajev, kakor tudi tečajji sami, se prakticirajo na nekaterih vojaških akademijah nekaterih latinskoameriških dežel.

Vendar so programi „zveze za vojaško pomoč“ centralna os ideološke infiltracije: in za Latinsko Ameriko je kraj, ki simbolizira njeno aplikacijo ravno cona panamskega prekopa in še posebej baza Fort Gulick ter njena ameriška šola, kjer niti eden izmed tujih študentov – vedno imenovani z inicijalkama FMT Foreign Military Trainee – ne pade na nobenem tečaju, kajti „ključni cilj programa PAM (Pacto De Ayuda Militar – zveza za vojaško pomoč) je negovati in vzpodbujati proameriško aktivnost“, in jasno, ti študentje FMT se vračajo v svoje dežele srečni in zadovoljni.

Velja poudariti, da je političen vpliv prioritetenjši kot pa tehnično urjenje ekip: slednje je možno prakticirati in z veliko manjšimi stroški, v deželi, ki sprejme te ekipe. Toda zgodi se tudi nasprotno, da ravno v poslednjih letih prevlada težnja, da se zviša procent „povabljenega“ vojaštva v ZDA ali v panamskem prekopu, v odnosu na tiste, ki dobivajo instrukcije od gibljevih enot severnoameriške vojske, ki „obiščejo“ njihove dežele.

Ne sme se pozabiti, da je indoktrinacija – bodisi v ZDA, panamskem prekopu ali pa v tretji deželi ali v domači deželi posameznega gojenca – razširjena tudi zunaj področja vojaških enot. Ista ideološka infiltracija je tudi v mornariški pehoti, in zračnih in pomorskih silah.

Kot oznanja neki dokument armade, so vsi tuji „obiskovalci“ teh tečajev podvrženi doktrinaciji, ki jim „vcepja aktivno naklonjenost do severnoameriških vrednot in idej, ter močno zaupanje v moč ZDA ...“

V ponedeljek in torek je obiskala Iskro5-članska delegacija ITT. Vodil jo je odpredsednik E.A. van Dyck. Z najvišjimi Iskrinimi predstavniki so se gostje pogovarjali o nadaljnjem sodelovanju med obema sorodnima organizacijama na področju elektronike.

Pogovor z bivšo „Črno baretko“

Novinar: Želel bi da se spomniš vsega, kar ti je pravil tvoj inštruktor za protigverilsko bojevanje, tisti, ki je predaval na tečaju v Fort Gulicku – vse, kar ti je pravil o gverilcih. Gonzalez: Glej, predvsem ... Gverilci so avanturisti, brez občutkov. Slikajo jih kot „barbare tiste, ki jih poznamo iz zgodovine. Slabi, slabi ljudje, kriminalci; vdirajo v hiše kmetov, jih pobijajo, oziroma, pobijajo njihove sosedo, pobijajo vse živo, kradejo živež, in edino kar hočejo je notranji kaos, da bi tako naša teritorialni sovražniki, Bolivija, Argentina, Peru, lahko deklarirali vojno in nas napadli.

Novinar: Misliš, da se jih zelo bojijo? Gonzalez: Koga? Gverilcev? Teror, panika. Glej, oficirji se obnašajo zelo sigurni. Pravijo: Američani so pokazali, da so gverilci v boju zoper nas, ki imamo bogate instrukcije nemočni. Lahko vidite – in tako nam je prikazal tudi neki film – kako ameriška vojska uničuje gverilo v Vietnamu. „Vietnamski gverilci so slabi ljudje, sadisti, ki delujejo s takšnimi in takšnimi metodami“. Prikažejo ošiljene bambuse, zasajene v jamah, in ko pritečejo Yankiji, bumfl in se nabodejo na te ošiljene bambuse. Pokazali so nam tudi puščico, ki ima poseben ekstrat, ki povzroča infekcijo, tetanus, in to je neozdravljivo. Poleg tega so nam pokazali, kako se borijo gverilci z njihovim orožjem: bambus in „lichacos“ (3). In ko se borijo z yankijem, oboroženim z rifle-avtomatom, in yanki pobije ta dva-tri majhna Vietnamca, tedaj govorijo: „lahko vidite, da so yankiji boljši“.

In gverilska taktika: pokažejo ti, kako se uniči gverilo ... Ti pravijo: Moramo požgati vse zaselke in vasi. Požgati vse, in potem postaviti koncentracijsko taborišče, da bi one:mogočili sovražnika. Kajti rdeče svinje napadajo v majhnih skupinah, in za nas je važno, da zajamemo vse prebivalstvo, in potem ugotavljamo, kdo ni povezan z rdečimi svinjami. To je edini način. Uničimo jim vse izvore prehranjevanja, uničimo rastlinje, pobijemo živino, kokoši, vse živali, potem, ko mi oddidemo rdeče svinje ne najdejo ničesar več. Nobene hrane. Padejo tudi taka vprašanja: „Dobro, in kaj storite z vaščani?“ In oni razložijo: „Ne, tudi kmetje, vaščani morajo oditi“. Razen tega, pravijo, so to nekulturni ljudje, potepuhi, vedno jih izsmejavajo, zasmehujejo.

Novinar: Jim pravijo „razcapanci“? Gonzalez: Jasno. Razcapanci, primitivci, umazanci. Hudobneži. Vedno jih zasmehujejo, ker nočejo krasti zemljo. Gverilci jih spodbujajo, da kradejo zemljo, da hočejo vladati, da hočejo moč, da hočejo vse to pred Domovino, pred Ustavom, pred Zakonom. Tedaj jih moramo mi, ki smo stražarji Domovine, ker čuvamo Domovino, enostavno uničiti, uničiti vsako žarišče, tudi tisto v možnem zametku, in v Vietnamu se počenja ravno to, in zato Združene države triumfirajo v Vietnamu.

Novinar: Toda sedaj, ko so morali oditi, kaj misliš da bodo rekli ti ameriški gospodje?

Gonzalez: Ne vem, razmislili bodo, kje je bila napaka. Da se jo bodo zavedali, kaj vem ... To kar mi je najbolj vzbujalo pozornost, izmed vsega najbolj, je bil cikel filmov o protigverilskem bojevanju, predvsem v zvezi s Kubo. Tu so pričeli – zelo resno – s političnim delom. Da ogroža čilsko ustavo, da se lahko zgodi isto kot na Kubi ... in da obstajajo možnosti za dolgo vojno, kot tista v Vietnamu. In da so v Vietnamu gverilci umirali, da so jih uspešno pobijali, toda vedno znova so se pojavljali novi in novi, kot muhe. Da je bila to edina težava: bilo jih je preveč. To je bilo strašno, in morali smo se pripraviti na podobno situacijo, sedaj, ko obstaja nevarnost, da uničijo našo zastavo in jo zamenjajo za rdečo, tisto s srpom in kladivom ...

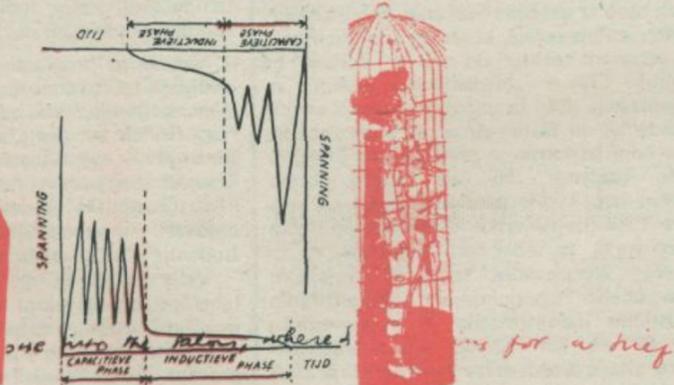
Novinar: Kdaj je bilo to? Gonzalez: Koncem leta 70., oziroma takoj zatem, ko je na oblast prišel Allende. Uničili so nas tudi, da gverilci postavijo žene in otroke predse, da se skrijejo za njimi. Gverilci se vedno skrivajo za ženami in otroki. Zato moramo pobijati tudi žene in otroke, ker se za njimi vedno skrivajo gverilci.

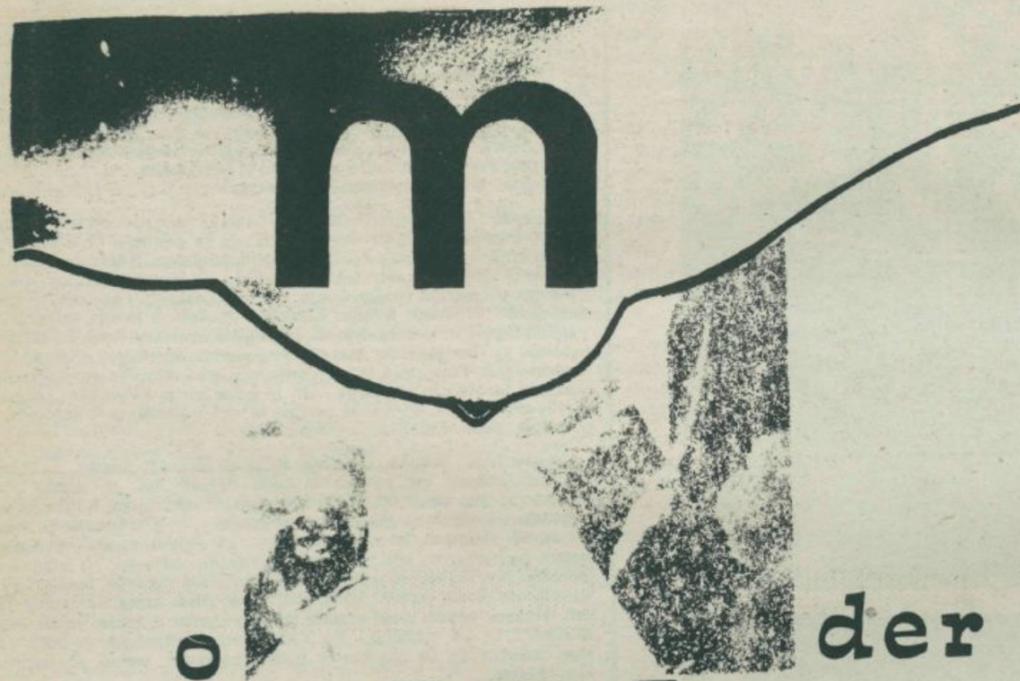
Q W B
X A
h
n m
ž u
! u
v z
p

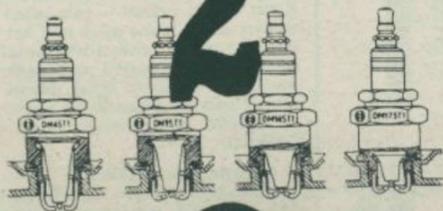
metamorpsyfe

mormorpsytese ION

GH

LO

ŠE „O ZABLODAH ...“ A. DETELE

„Prvič, članek A. Detele naj bi bila analiza sedanjega trenutka“ in analiza – to niso „pogovori s prijatelji“, to ni „lastna izkušnja“, to ni flanc in sajenje rožic, ni obračanje lepih besed in ponesrečeno pravljicarstvo – vse to je zgolj čvek, pa naj se predstavlja še pod tako prikupno krinko.

Drugič, A. Detela misli da je razumevanje enakovredno gnilih protezam mesijanskih moralizmov, govorom s prižnic, trkanju na prsi in pribijanju na križ, da namesto analize lahko servira brezglave jeremijade v žargonu farjev – to je beda stališča, ki so se mu spodmaknili argumenti.

Zadnjič, kaj torej ostane od odgovora na odgovor odgovora od-govarjajočega A. Detele: čvek in beda, beda in čvek!

Rudi Podgornik

A. Deteli in ostalim anticitirajočim odgovor s citatom:

O CITIRANJU

„Danes“, se je pritožil gospod K. „jih je brez števila, ki se javno hvalijo, da čisto sami zmorejo spisati velike knjige in to je splošno odobravano. Kitajski filozof Tšuang Tsi je še v moški dobi knjigo s sto tisoč besedami, ki se je v devetih desetinah sestajala iz citatov. Takšnih knjig pri nas ni več mogoče pisati, ker manjka duha. Zato se misli producirajo le v lastni delavnici, pri tem se zdi len tisti, ki ne zagotovi dovolj tega. Seveda pčtem ni nobene misli, ki bi jo bilo mogoče prevzeti, in tudi nobene formulacije neke misli, ki bi jo bilo mogoče citirati. Kako malo potrebujejo vsi ti za svojo dejavnost! Pisalo in nekaj papirja je edino, kar lahko pokažejo. In brez vsake pomoči, le s tem ubogim materialom, ki ga lahko oskrbi en sam na svojih rokah, gradijo svoje bajte. Večjih bajt ne poznajo kakor takih, ki jih lahko zgradi en sam!“

BERTOLT BRECHT

OPRAVICILO!

Opravičujemo se bralcem in udeležencem tribunine okrogle mize „Usmerjeno izobraževanje in razredni boj“, ker je zaradi obilice gradiva marsikje prišlo do nerazumljivosti in tehničnih pomanjkljivosti v stavljenem tekstu.

Prav tako se opravičujemo vsem, ki so v prejšnji številki pričakovali zapisa o FESTU in „Materi naravi“. Ni bilo prostora, namreč!

OBVESTILO!

Potrebujemo čim več prodajalcev. Mezde visoke. Stanovanj ni!

uredništvo

tribuna

Tribuna

tribuna

Pozor !

Na Titovi cesti 3 na stojnicah Mladinske knjige bo od 26.03. , tj. od ponedeljka do sobote prodajna razstava družboslovne literature. Zanimivo in poučno branje !